Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ ЕРА, 30 АВГУСТ, 1984 ШУ. ◆ № 104 (6982). ◆ Мах 3 кап.

Хьайбаш леладерашта — деза совгlат

1983 — 1984 шера дохкан толаме lалгара дахаре, lан заманахь хьайбей продукташ йоахнйгенн кийчъелген совдакхара ахьрна хиннача Ерригсоюзана социалистически яхье котъялнарг а лаьрхlа КПСС ЦК, СССР Министрий Совето, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК ена Сийлен грамота Нохч-Гlалгlай АССР-а хьалхара хетаь республика хьайбаш леладеча хьалхалатталрий собрани хилар селхан КПСС обкоме.

Из хьайийлар КПСС обкома хьалхарча секретаре В. К. Фотеева. Доьш лу РСФСР Кхачан промышленности министра С. И. Чистоплясована. КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК цlерагlа цо дахкхала буьц Ерригсоюзан социалистически яхье котало яьнкха Нохч-Гlалгlай АССР къахьегамхой. Иштта цо дахкхала бийлар Ерригсоюзни социалистически яхье котало яьнкха Ачхой-Мартановски районгн «Атагинский», «Гвардейский», «Назрановский» совхозийн хьайбаш леладераш а.

С. И. Чистоплясова багалдахкхар Нохч-Гlалгlай республика а кхуча объ хастенарча а хьайбаш леладераца шлакагlа яьнха йоагlачул дукха дукхагlа шура, дулх, кхы продукташ яхарах а кийчъярах а соккуш республикашта юкъе яьрхача яхье РСФСР-а котало яьнкха хилар. Тlахьайхар мехка Кхачан программа кхоачашъеча дохиха дагъа юкъе а дахьаш 1984 — 1985 шера хьайбаш lалгара доахача кхы а дикагlа къахьегара.

Зале мел хиннараша чlоагlа детташ тlоараш а долаш торжественни хьале КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Сийлен грамота цо дlаелар республика къахьегамхой вишашка.

Республика хьайбаш леладерий хьанала къахьегамах иштта бокхха мах барах партенеи правительствонеи дет тlара баркал оалаш къамаьл дир Нохч-Гlалгlай АССР Министрий Совете председателя М. А. Керимова. Цо доьш делар дlахо йодача хана хьамсарча Даьхен экономика дегlайоалаеча, КПСС XXVI съезда решенеш кхоачашъеча республика хьайбаш леладерашь кхы тlа хьинар айдаь къахьегаргхьларах.

Собрание дlахо къамаьлаш дир: Б. К. Чагаева — КПСС Сунженски райкома хьалхарча секретара;

З. Х. Багуеваc — Урус-Мартановски района Мичурина цlерагlча совхоза доярка, СССР Лакхехьарча Совета депутата;

А. В. Лолохоева — «Назрановский» совхоза Насыр-Кертерча ферма бригадира, Нохч-Гlалгlай АССР юртбоахама заслуженни болхлочо;

Л. Е. Фролова — Грозненски района «Атагинский» совхоза парткома секретаре.

Цар а шо-шоай коллективей цlерагlа дохаргдоала дош делар дlахо йодача хана хьайбей продукташ дукхагlа яхара а кийчъяра а шоай низ дlаллоачар дергхьларах. Коммунистически партенеи Советски правительствонеи баркал аьлар шоай къахьегам иштта беза лараlарах.

Массаварг раьза а волаш собрание дакъа лоацаш хиннарача 1984—1985 шера кхы а доккхагlа толамаш а доахаш хьайбаш lалгара дахара республика хьайбаш леладеш бола болхлой тlахьехаш Кхайкарах тlаийцар.

Шура дукхагlа, хьайбаш ондагlа

ХЬАЛХАЛАТТАЧА ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРИЙ РЕСПУБЛИКАНСКИ СОБРАНЕ ДАКЬАЛОАЦАШ ХИННАРАША ФЕРМАЙ А ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕЧА КОМПЛЕКСИЙ А БОЛХЛОШКА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЮРТА БОАХАМА ЕРРИГАЧА КЪАХЬЕГАМХОШКА ДАЬ

К Х А Й К А Р А Л

Нохч-Гlалгlайчен колхозийн совхозийн, агропромышленни комплекса предприятей къахьегамхоше, парте XXVI съезде, КПСС ЦК майски (1982 ш.) а цул тlехьагlа хиннача а Пленумий решенеш кхоачашъяра тlаьхье шерра социалистически яхь а йоарнаь, СССР Кхачан программа кхоачашъяра юкъе дохиха дакъе даьха гlерташ дlаяхача lан заманахьа хьайбей продуктиность лакхъелга а уж кlоанг цедолийтилга а lалашдаьд, из йоархlама юртбоахама дакъе дегlадоаледеча дакъе толамаш чlоагlдаьд.

Цу юкъе республика колхозашеи совхозашеи паччахьалкхенга дехкад цул хьалхарча lан заманахьа даккхачул дукхагlа: дулк — 8621 тонн, шура — 1001 тонн, тlо — 1022 центнер, фуаш — 474 эзар. Уж толамаш доахачь дохиха дакъе юкъедихьад Ачхой-Мартановски, Назрановски, Шалиевской районий, «Гвардейский», «Назрановский», «Атагинский» совхозий хьайбаш леладераша. Социалистически яхье эгтара лакхагlа тьоккемаш долаш къахьийгед «Гикаловское» производственни объединена доярка Умарова Байсаре, «Гвардейский» совхоза скотника Насуханов Хизира, «Коминтерн» яхача колхоза вокхкагlоача жаlуно Самикоев Григоре.

Республика хьайбаш леладераша чlоагlа хиннар айдаь хьийгама кхин бокхха мах баьб партеи правительствоа. Нохч-Гlалгlай АССР Ерригсоюзни социалистически яхье котъялнарг лаьрхlай хьайбаш толаме lалгара дахарах, хьайбей продукташ дукхагlа ахараш уж кийчъярахи, кlаьта КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Сийлен грамота а енай цунна.

Республикана уж гlулакхаш кертагlдаларе баргаш да Нохч-Гlалгlайчен материалнии духовнии потенциал хадданза дегlайоалеяра партеи правительствои дика теркам беш хилар, ленински къаман политика котъялар, болхлоша, колхозхоша, творчески интеллигенце хьинар кхо цадеш къахьегар.

Советски халкъа вахаре хьал тоадаре, дерригача дунен тlа машар кхийтара партеи правительствои еча йоаккхоане жоп а душ Нохч-Гlалгlай АССР къахьегамхой, берриге советски нах а санна, дикагlа, оасарегlа болх бе гlерт, пятилетка доьъагlча шера а бlарччача цхьайттаlагlча пятилетка а планаш кхоачашъеча доаттlаш доала дакъа юкъедахьара.

Дезача совгlата республика хьайбаш леладеча фермайи комплексийн къахьегамхой деккарийла бу карагlдахьна толамаш чlоагlдар ца lош производства интенсификаце яре, цун эффективность лакхъяра, хьайбей продукцега дlадодар кlезигдаре доле кхы а доккхагlа доазонаш доахилга lалашде. Къаьстта чlоагlа теркам тlабахийта беза хьайбаш сиско дорстадара, дlахо йодача хана шура, дулх дукхагlа даккхара, доахача дулха лаьрхlача хьайбей доазале кондици лаккхъяра. Укх шерара хьалха теркал а дола общественни хьайбаш дикача доакъарашца бизама боарама lаламде деза. Царех кхоа беш, дика хийцадаь, мегга дукхагlа дlадакар юхаметтоттадара пайда эца беза.

1 октябрь хьетlахкоачаш кийчъаь яха еза 1984 — 1985 шера lа даккхара хьайбаш леладу фермаш. Цу гlулакха шоай хьакхаца а дика а тоаа еза помещенеш, механизмаш, оборудоване, кормоцехаш, кормокухнеш, доакъар кийчъду техника, хlаьта хьайбаш леладераашта салаlарен оасаре къахьегарен хьаш доле дика хьалаш хьада а деза.

Нохч-Гlалгlайчен юрта боахама берриге болхлой оаха тlехьаш хьайбей продукце дерриге тайпаш дукхагlа дахаре паччахьалкхенга доахарах 1983 — 1984 шера боарамал тlехдоала, кхы а шерагlа йоаржаш дулк, шура, кхийола хьайбей продукцин дукхагlа йоахара хlара колхозе, совхозе, хlара ферма торенах кхы а биззагlа пайда эцара тlехьаре социалистически яхь. Кхы а лакхагlа айда пятилетка доьъагlча шера а бlарччача пятилетка а заданеш кхоачашъярах тlехкхоачашъярах берригена болхлой къахьегама хьинар, белха ерригача участкашкара гlулакх дика вlаштlехьдоаккхилген цига порядок хулийтилгена lалашде. Хlара коллективе массе оагlорахьара чlоагlъе паччахьалкхен, производственни, къахьегама дисциплина, дерриге низаш тlадерзаде къахьегама оасарле лакхъяраш продукцега дlадодар кlезигдарах.

Производстве хьалхалаттараша, къахьегама ветеранаша, хьехамчаша оаха кхайкараш ду — кхоно хьайбаш леладераш шораагlа юкъъеоза, деккараш кийчдача а кхоачашдеча а церна новкъостал де, халкъе рузкъа дас санна доал деш, из дебадергтош кургболаш кхетам бала.

Хьамсара новкъостий! Тхо чlоагlа тешаш да республика хьайбаш леладераша доккхача совгlата жоп а душ хьайбей продукцин хадданза дукхагlа йохара а из дикагlа хилийтара а тlехьара шера социалистически яхь йоарнаергхьларах, Кхачан программа кхоачашъяра дика дохиха дакъе юкъедахьаргхьларах, КПСС XXVII съезда доаттlача тайпара наьха гlолла lалашдергхьларах.

Кхайкарах дийца а дийца тlаийцад республика хьалхалаттача хьайбаш леладерий собрано.

Доакъар — кхоачам хиллал

Хьалхарча дийнахьа доагlа а дийлха кlаьа тlаьхьале а силоса лаьрхlа хьалхкхеь хьанкlаш хьоккхаш боахнар механизатораш. Укх шера шоай кийчде дезар дукха доакъар йоага кхета а деш, шоашта хала дале а, хlара денах, сахьтах мегга пайда эца гlерташ цар къахьегийта гуш дар.

Хьанкlаш тlайоза кхаш гувнаш долаш йолча моттигашка кийсдаларах болх къахьтта халагlа бе белаш нийсбеннабале хуzаш йола хало дага ца йоагlаш къахьегар «Назрановский» совхоза механизаторашка. Воккъоица лаьтта доакъадалlалие хьийнача цхьа-кхи цу шоай довргдоага а хоьш, паргарча урхенехи мухалцехи ДТ яхаш йола гусеничи [illegible] а етташ тlехьайиза лелайора цар «Вихрь» яха комбайнаш.

Механизаторшта сиина хало хулар комбайнаша аьта буц юкъе ухаш йола хьанкlаш ферма кое силос чуйоаллача кlоага тlа хьатlакхухьаш боахача совхоза шоай а Назрановски «Сельхозтехника» а шоферашта. Хуле а бlукъожабаь тlехьашка вала уйла йолаш саг ваццар царех. Цхьаццайолча моттигашка гусеничи тракторащ етташ хьатlайоалар цар лелаю грузовикаш а.

Каст-каста хуьцаш ча хоттаmo иштта чоагlа дукхале йоа а, шоай низ дlа кхоачча рейсаш е гlерташ тlатеlla къахьегаш цар укхаш а.

Механизаторашцеи шоферашцеи юкъе шерра социалистически яхь яржаргйола хьалаш вlаштlехьдаьхад совхоза администраце, партийни профсоюзни комитеташа. Хlара дийнахьа ю балха итогаш. Яхье хьалхабаьнарашта ахчан премеш карара кхра тела цlе яьнелаш хьежаю. Болхлой раьза болаш дулх юкъе а доаш бола таме кхача хулийт. Ца хоаш ехача комбайна, тракторца, грузовика техническа вlуланкхдеш слесараш, сварщикаш ба. Цу дерригено механизаторашка а шоферашка а къахьегама оасарле лакха йолаш боах байт, халонаш дуькъалъйотта низ хулайт, доакъар кийчдара болх безаме дlабохийт. Юкъера лаьрхlача хlара балха хийнахьа 450—500 тонн силос кийчъю мехотрадо.

Комбайнерашта юкъе карабоалча социалистически яхье ерригара дукхагlа хьанкlаш хьоих Е-281 яха комбайнаш лелаеш болча Котиев Вахаи Зязиков Мувсаи, ДТ-75 яхача тракторашца «Вихрь» яхаш йола комбайн лелаеча Цунтольгов Элудина. Цхьа ая дlадалийтац царех хlаране юкъера лаьрхlача цаlа яха а кхы дукхагlа а балха норма кхоачаш ца ен.

Шоай бехкагlа цхьаа ли кхуча комбайнашка сайна ха ца йоаккхийташ болх беш болча шоферашта юкъе белгалбаьннаб Гиреев lусман, Хаутиев Элудин, Мальсагов Башир, Балоев Къарамсолта, Султыгов Муса кхыбараш. Дийнахьа 35—45 тонн аьта моша доакъар силос чуйоаллаш бола кlоаг болча хьуvlадаьхь царех хlаране.

28 август хьаьгlаргацаш «Назрановский» совхоза кийчдаьд доакъар: бу 2192 тонн, сенаж — 1300, чlа — 2250, силос — 7000 тонн.

Тlа-тlа сийсуш йоаьт доакъар кийчдара балхаш. Планагlа хила дlагlачул дукха дукхагlа из lалашде торо йолаш я совхоз. Дика хьийкъай доакъара лаьрхlа дlа мел йийна культураш.

С. АУШЕВ.

СУРТА ТlА: доакъар кийчдаш ба шофер Гиреев lусман (аьрдехьа латтар), комбайнер Котиев Ваха.

Чувоаш латт силоса лаьрхlа хьалхкхеь хьанкlаш.

И. ПЛИЕВА суртащ.

Яхьа дневник

ДЕРРИГА КХОАЧАМАШ ОАРЦАГlДАЛЬХАЧА

Шоаш укх шера тlаийца социалистически декхараш халал хьалха кхоачашдара шоай ерригa торонаш оарцагlъялхай «Горсинефть» НГДУ мехкдаьттахоша. Мехкдаьтта ца лууш сеца лаьтта дукха къаьна скважинаш болх бе йолаялийтай. Из бахьан доалаш тlаккхийттад эзараш тоннаш «lаьрика лошува». Социалистически яхьи болхлой къахьегамах кхетамца вlаштlехьа а баьккха, цlенхаштта чlоагlъяьй къахьегамеи производственни дисциплина. Лаьттан чераццара мехкдаьтта цlенагlа хьадаккхара тlаерзаь дукха организационно-технически мероприятеш чакхъяьхай цар.

Уж а кхы а балхаш дарах хlара бетта плана тlаийца социалистически декхараш тlехкхоачашдеш хьайоагlа укх шера «Горсинефть» НГДУ коллектив. Дерригача техникo-экономически хьоккаш бархl бетта план кхоачашъярах рапорт делар цо 24 августа. Цу юкъдисача дешаша паччахьалкхен планагlа лаьрхlачул совгlа цо доаккхаргда 8400 тоннал чухьнатье доалаш йола мехкдаьтта. Хlаьта задане совгlа мах-хале бокхкаргъа 340 эзар сом мах бола товарни продукци.

Хlара производст[illegible] хьегама оасарле план совгlа пхьа процент даккъар бокхка доархlам болаш гlулакх хилар белгадалькхар КПСС ЦК декабрьсера (1982 ш.) Пленуме. Из задане 3,2 процент тlехкхоачашьяй НГДУ мехкдаьттахоша.

Уж толамаш доахача мехкдаьттен гаом йоахача управлене, цераш юкъе яьрхача социалистически яхье [illegible] ра моттиг яьккхай А. Лунина кулгалдеча шоллагlча цеха коллективо. Ерригача управлене планал совгlа даьккхача мехкдаьтта дукхагlдар цо даьккхад.

ДОТТАГlАШТА ГlО ДЕШ

Социалистически Кубера цlаенай ГрозНИИ lилманхой группа. Кубински специалисташцеи производственникашцеи айхха бувзам а доаттабеш Грозвера бахача виналаш дика чакхъяьккхаб «Винолоес» яхача мехкдаьтта чакхдоахача заводаша дlадоаха гlулакх леладара хьалхара этап. Царна хьалхашца лаьтта декхар дар цхьана бола а беш католитически крекинга бу болх ма хула лакхагlча боарам тlа хилийтар. Из декхар кхоачаш а дир шин мехка специалисташа.

Кубински специалисташта технически гlо деш хилар ГрозНИИ болхлой, технически lилмай кандидат Б. И. Длюба, Н. Б. Ривкинзон.

А. РАШИДОВ.

БАНСКА-БИСТРИЦЕ хинна торжественни МИТИНГ

БАНСК - БИСТРИЦА, 28 августа. (ТАСС). Тахан укхаза хилар Словаци къаман восстани хинна 40 шу дизара хетаь дукха эзараш болча къахьегамхойи вагlрхойи митинг.

Трибуна тlа — КПЧ ЦК генеральни секретарь, ЧССР президент Г. Гусак, Чехословаке кхыбола партийни паччахьалкхени кулгалхой, КПСС ЦК Политбюро член, СССР оборона министр Советски Союза Маршал Д. Ф. Устинов верте латта советски партийно-правительственни делегаци, кхыйола доазол дехьара делегацеш.

Митинге къамаьл дир Г. Гусака.

Словаци къаман восстание, къам мукъадаккхара хьовсам васкеташ, тахан чехословаци халкъо кердадараш хьадара низаш тlаухийтача хана, кхоачашдаре, аьлар цо. lалаьмате бонкхача лоархlаме я дунен тlа эгтара хьалхарча социализма мехкашара йохаргйоаца союз, доттагlал, цхьана леладу гlулакхаш.

Дlадахача 40 шеро хьахьехад Советски Союзаца ра вокхарий доттагlал исторически лоархlам болаш хилар. Чехословаки хlанз йолаш а я дlахо хург а я социалистически доттагlаш чlоагlа дено. Вай халкъа вахаре хьаштаща дlадех Советски Союзацарен кхыйолча социалистически мехкашарен тедалургдоаца бувзамаш массе оагlора дегlахувлара чlоагlдара. Иштта я вай политика диллара а хувцалургйоаца я курс, аьнна кертагlдалькхар [illegible]

Цул тlехьагlа [illegible] къамаьл дир Д. Ф. Устинова. Цо аьлар, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателя, чехословаци халкъа воккхача доттагlчо новкъоста К. У. Черненко манифестаце дакъа лоацарий, дерригача чехословаци халкъа деза да дег тlара даьхаал дуццаш хилара царна дика меллар лоаш цо лоаца боккхаш хи[illegible]

Вlубеннача томлаех, аьлар Д. Ф. Устинова, дегlауха Советски Союза кхыдола социалистически мехкаши. Лоархlаме события хилар цар вахаре СЭВ членаш долча мехкий лакхерча боарамерча московски Совещанех. Шерагара шерага чlоагlлуш доагlа вошал долча партеш халкъаштен юкъера доттагlал.

Социалистически доттагlлен паччахьалкхений тоймаш бlарга цlа йохаена новкъа а да, эгlаз а дуг нийсе рналистически реакционни гlозараш, къаьстта США, НАТО. Исторически процесс тl[illegible] юхалостае гlерташ, Рейгана администраце кхайкаьй социализмана духьала «крестови поход». Цо декхар оттадаьд Советски Союзан Вlашагlкхийттача Штаташтен юкъера, Варшавски Договорай НАТО-нен юкъера стратегически нийсхо шоашта гlойле хургйолча тайпара йохае, дунен доал США бе хургдоал хьал оттаде.

Америка Вlашагlкхийттача Штаташа агрессивни политика леладар бахьан доаш, дика лакабенниаб халкъашта тlалатта тlеха кхерам. Кхы а совбаьннаб из гаьна лаьра низ юкъера бола американски ракетно - ядерни средстваш Малхбузен Европе дlаоттаьчул тlехьагlа.

Советски Союзо, социалистически доттагlлен ерригача паччахьалкхенаша хьинаре хьовсам лоаттабу сихдаь герз хьадара духьала, тlагlерта хьадех тlом ца хилийтар. Дерригача дуненна дика йоазаш я из декхар кхоачашдара тlаерзаь йола вай конструктивни предложенеш. Цунца цхьана исторе урокаша хьехаш да, империалистически тайпаша балхах машар чlоагlа лорабе беваш хилар.

Хlанз яттача хьалашка СССР, социализма вошал долаш мехкаш доалаш лац шоай обороноспособность чlоагl ца бича, оборонительни союз йолча Варшавски Договора тlема низ лакх ца бича.

Халкъай маьрша къахьегам лорабеш, кертагlдалькхар Д. Ф. Устинова, цхьан строе латт Советски Гlерашаре Низаш, Чехословацки халкъа вахар, социалистически доттагlлен кхыча паччахьалкхений эсараш.

Митинге дакъа лаьцараша массава раьза а волаш тlаийцар советски халкъага доладийташ дола моарашал.

МИШТА КХОАЧАЩДУ ДЕКХАРАШ

Лоаман дагlлений чотагlа

Укх пятилетка доьъагlча шера декхараш толаме кхоачашдара хоамашкарча даьгlенех пайда эца лаьрхlад «Алханчуртский» совхоза хьайбаш леладераша. Нийсбlаь бежан лоам дорставе дигад цар укх бlаьсти. Тайптайпара хаваш йолча доахана кхо lуьл ца лоам дахийта.

Бригадия подрядах болх беш ба боккхагlбола скотникаш Евкуров Башир, Илиев lадал-Рашид, Илиев Махьмад керте бола доахан леладераш. Шоаш лоам доажадеча доахана хlара дийнахьа 700—800 грамм доал тlакхетийта социалистически декхар тlаийцад цар. Царна массанена кулгалдеш ва бригадир-ветеринарни лор Льяпов lиса.

Белгалдаьхад доахан леладерий декхараш, къоастаьад хlара бетта болхлошта лургдола аванс, лерттlа дика болх чакхбаьккхача лургдола алапи.

Хlанз хlара бетта итт тума аванс эц лоам доахан доажадарах хlаране. Хlаьта шоаш тlаийца декхараш дизза кхоачаш а деш цхьа бежан тlера ца доалийташ болх чакхбаьккхача юкъера лаьрхlача бетта царех хlаране эца алапи 400—450 сом хургда совхоза специалисташ лерхlачох.

Лоам хьайбаш леладерашта болх бара эша хьалаш вlаштlахьдаьхад совхозо. Ялх сага лаьрхlадола четараш декхад хlара lуьл леладерашта. Тlабагlа говраш сийна, царна эша фуъ беннаб, тlадувха болхлой бераш деннал. Кхачалла кхы эпачунна доахан леладераш lалашбара аййоацашка кхоастедаьй.

— Шоллагlа ди мара дац лоамара со цlаевена, — дуьц совхоза керттерча зоотехника Яндиев Ахьмада. — Дика тоалиннад доахан. Шоай балха раьза бе хьайбаш леладераш а. Дика вlаштlехьбаьккха лелабу цар болх. Май бутт чакхбоалаш лоам хьаллигал оаха доахан, сентябрь бошш цlадоаладе лерхl. Вигь бутт гаргга мах боацаш цlена фо долча лоамен даьгlенашка лаж доахан. Цига lалаьмате дика тоа а лу. Из чlоагlа пайдане да бохама. Лоамара цlадоаладешехьа доккхагlдола 150 бежан дулха паччахьалкхенна дlалургда оаха. 350 килограмм а кхы дукхагlа а хургда юкъера лаьрхlача царех хlаране доал...

Укх шерара декхараш толаме кхоачашдеш кьабоагlа совхоза доахан леладераш. Хlара бетта кхоачашъю шура яккхарен из паччахьалкхенга йоахарен планаш. 30 тоннага дlаккхьачай планал совгlа паччахьалкхенна совхозо дlаелла шура. Кхоачашъяь дулх дохкара план а.

Шоай торонашка а хьежа керда социалистически декхараш тlаийцад совхоза хьайбаш леладераша. Ханал дикка хьалха, октябрь бетта, кхоачашъе лаьрхlад цар укх шера паччахьалкхенга шура дулха дохкара планаш.

Шоаш тlаийца керда социалистически декхараш а толаме кхоачашдара хьинар кхо ца деш къахьегаш ба совхоза доахан кхоабараш. Цу гlулакха царна новкъостал ду лоаман даьгlенашка ахьни доахан доажадеш хьинар.

А. ХАРСИЕВ.

«40 хьинарера кlира»

Гудермесска локомотивни депо къахьегамхошта юкъе шерагlа ярташ латт «Сийлахьча Котальон 40 шу дизара — 40 хьинарера кlира» яхача девизагlа йола социалистически яхь.

Цу яхье дика толамаш доахарах я машинисташ Толмакаов, Закуев, Кузьменко, Комаров, Гусаков керте латташ йола локомотивни бригадаш.

Цу бригадаша дlа-оха кхийлай беза мухь кхуьча поездаш, дукха электроэнерги, дизельни довгор кходаьд. Хьалхарча ах шера депо коллективо дlа-юха йагай беза мухь кхухьа 3811 цlермашенаш, царца йоагlача нормел совгlа дlабилхьаб дукха хайкъа боахама эша мухь.

Хlанз хала а бехкенкаме а декхар да шоаза а кхоачаш а вlашагlкхетта поездаш лелаяр. Уж цар лелаергъя Гудермесс — Орск, Гудермесс — Батайск, яхача участкашка. Эксперименто хьехаргхьар цу тайпарча поездаша бокхха экономически пайда луш хилар.

Р. АХМАДОВ.

ШКОЛЬНИ РЕФОРМА

КIЕЗИГА ДАЦ ДЕ ДЕЗАРАШ

Юкъерча дешарен профессиональни школа реформа решенеш кхоачашъяра пачхьалкхен бюджетера хьахийцад 11 миллион ахча. Кхинъа образоване гlишлош хьалъяра, цун объекташ эшшача хlаманца lалашъяра де дезар белгалдаьд. Школаца, цун балхаца бувзам болча хlара сага дезхар ба цу балхара ший моттиг йовза, хьалхашка латтача бехктокхамах кхета, цунна юкъе ший дакъа даьха. Цудухьа профтехобразоване болхлой традиционни хинна дlаэттача хьехархой августовски конференце иъ эггара хьалхара доклад яр «КПСС ЦК апрельски (984 ш.) Пленума решенеш кхоачашъяра профтехобразоване дешара заведеней инженерно - педагогически коллективай декхараш» яха КПСС Нохч - Гlалгlай обкома секретара З. А. Яндиевай доклад.

Массе оагlорахьара дегlавена советски саг хьалхевара шерра бокъонаш лу школьни реформо. Реформах долча закона тlа къоастадаь дьнйад ха дlа ме йола профессионально - технически училищай роль дегlайоагlаш хургья.

XXI-гlа йола бlаьшере тlаотташ латтача хана вiзза вола болхло хьалхевара таханарча lалма - технически прогрессо, педагогически lилма дlадехаш дар дизза кхоачашде деза. Дlадахача шерашка профтехобразоване системо производствана кийчъа беш бисаб эзарнега кхоачаш бола болхлой. Фу де деза на дефицит ца хилийтара? Хlанз хьалъеш латт дешара керда комплексаш. Перспективе хургйолаш я керда дешаре мощностеш. Айхха хила беза профессиональни юкъерча дешарен школа бувзам. Хургйолаш я юкъера образовани а професси а луш йола едини юкъара профтехучилище. Цо дегlайоалдергья къонача сага массайола оагlув, цунна идейни кхетам луш а, виззa вола гражданин вергаа цунах, кийчвергва производственни а общественно - политически а активни вола саг. Лаьрхlап кердача профессех болхлой кийчбелга. Цу гlулакхо дукха материальни кхачаш дlадийха lац, цу психологически хувцамаш, еррига дешара - кхетама процесс, материальни база тоаедага дlадех. Цу гlулакха аз лакха квалификаци йола инженерно - педагогически кадраш, беррига методически, организационни, идеологически, массово - политически болх тоабелга, балха еррига стиль хувцилга. Кердача тайпара тоале деза базови предприятешцара бувзамаш, юкъера дешара школашцара отношенеш, комплектаци яра болх.

Профессиональни ориентаци яра болх дlаоттабаь хила беза дешархо школера ПТУ дlаволаш хилар классера классе чуволаш мо мара бе-башха ца хеташ из цу училище деша гlоргволаш. Кхетам балара, идеологически болх тlаберзабаь хила беза хlара сага, доккха дабараш, ца эшаш йола мероприятеш а ца еш.

Дешархошта дукхагlа бокъо яар да цар къахьегама дикал тоалургхиларца дувзадена, йизза чакхъякхка еза пропаганда а контрпропаганда а. Реформо тешал двйт пелколлективай болх, кулгалдара стиль дика тоалургхилара. Хаиахьа доаза а кхетаде а деза кердалар, чакхдаккха деза дlадоладаьр, къовсам лоаттабе беза ведомственностаца, местничестваца, кхоачашъе еза еррига парте директиваш.

Уж доккхий а бехктокхаме а декхараш да, уж кхоачашде торо а я, нагахьа санна боагlача а беззача тайпара дlа а оттабаь, беррига болх чакхбаккхе.

Дlадахача дешара шера итогех лаьца дувцаш самокритични анализ яр ший доклада тlа профтехобразоване Управлене начальника А. Е. Кучерова яьр. Дьир вlеш та дац: дукхагlа хулаш латт профтехучилищашка хьачунийбу нах, тоалуш я цар динала состав. Юкъера образовани а йолаш выпускникий 93 процент производстве къахьега дlаух. болхлой класса хlанз тlаккхийттав 12 эзар сеагlа къона болхло. Цар производственни дешар тlадерзадаь дар халиъа боахама чlоагlа эшаш йола чоахане продукци кийчъяра — цу балхий шера де дезачун объем яр 3 млн. сом мах болаш. Юртахкарча училищай дешархоша колхозий, совхозий учебни кхашка, гlишлошъеча карарсаю шоай профессеш, тоаденнад производственни дешар. Хlанз шиъ е кхоъ професси lомаю цига.

Дукха шина хьехархой, мастераш, кхыбола специалисташ бе кагирхошта кхетам луш, царех бизза бола къахьетамхой кийчбеш. Дика болх беш я училищашна интернациональни доттагlала, атеизма клубаш, дика чакхъяьккхай «Сийлахь-боккхача Даймехка тlема летописсь» яха Ерригсоюзни лехама операци, «Орленок» яха тlема - спортивни ловзараш, дика болх баьб тlема - технически кружокаша а секцеша а диспуташ, кхыйола мероприятеш чакхйоаш.

Дошахчиньа дlай бaррига дешара - кхетама болх тоабе безаш хиларех лаьца, бераштa луча знаней дикал айе езаш хиларех лаьца. Дукхача училищашка, масала, СГПТУ-2, ТУ-30 кхоъаш йоахаш дешаш хинаб 30—70 процент бола дешархой, №№ 2, 8 йолча СГПТУ-на, ССПТУ-2 30 тарга дешархо аттестаци ца еш висав. Дукха бе занятешка хье ца ухараш, дешара дlабувлараш. Цхьаболча хьехархой урокаш боагlаш бола пайда ца луш эсала чакхьювл. Кхетам балара дукха мероприятеш цкъа мара чакх ца йоахаш юс. Дукхача хьехархоша а мастераша а бизза чакхбаккхац атеистически кхетам балара болх. Цхьаболча кулгалхоца тесса лелабу дешара lомадара, кхетам балара, производственни практика боагlача тайпара чакхъяккхара болх, эсала латт нравственни кхетам балара бlулаш. Тоабе безаш ба кагирхой организацей болх. Кхетам луш кагирхой кхебеча боагlаш бола пайда йиш советски lаьдала символех, советски ритуалех, комсомольски организаце символикех, самообразоване балхах. Цу дерригене хьахьонех хьалхашка латтараш доккхий а бехктокхаме а декхараш долга.

Профтехобразоване болхлой педагогически конференцеш массаза а дlаьхий хул санъердамеча практически опытах лаьца дувцаш. Заседаней секцешка ушкаэ йир 40 сообщення. Докладех лаьца пленарни заседане къамаьлаш дир мастераша, хьехархоша, базови предприятей викалаша, училищай директораша. Самоотчеташ лоар уж. Хlаране дувцар реформо дlадехаш долчох лаьца де дезачох. СГПТУ-5 производственни дешара мастера В. А. Трекатова дийцар дешархочох виззa вола саг хьалхевеш, еррига ший гозал, опыт, дега цlенал дlалуш бе безача балхах лаьца. Из дизза кхоачашдара ше дечох лаьца.

Цкъарчоа хетадала тарлу специисиплана lомаяр узкопрофессиональни гlулакх да дьяпа. бакъда, СГПТУ-2 яхача училищерча В. А. Панченкойи СГПТУ-13-ча Л. В. Яковлевайи вlаштlехьдаьлар цунах лаьца пайда массанена а гаргара а санъердаме а долчох лаьца дувца. Цу тайпарча педагогех когтlортилга а еш, бокъонца йола коллектив хила вlаштlехьдаьннад Назранерча СГПТУ-14. Патриотически, интернациональни, атеистически кхетам луча училища коллективо lомаьча йоккхача опытах лаьца къамаьл дир цу училища директора Ю. И. Арапиева. Промышленноста а агропромышленни комплекса а йоккхача предприятейи училищайи бувзамех, профессиональни дешара вузовски lилмахи практикахи, кердача тайпара бе безача профориентационни балхах лаьца къамаьлаш дир конференце СГПТУ-4 директора В. Т. Попова, СГПТУ-7 Т. Прокопчинова, ССПТУ-1 И. У. Бачаева, ТУ-1 Н. М. Осадче, «Грознефть» объединене генеральни директора заместитела Ю. П. Хромченкос, «Красный молот» заводa генеральни директора заместитела В. Н. Крапивина, Л. Н. Толстой цlерагlча Нохч - Гlалгlай пачхьалкхен университета кафедра заведующе В. А. Как-Калина.

Конференце, хьехнаар керда встречни предложенеш, гучадаьлар кхоачашде деза керда декхараш.

Л. АЛМАЗОВА.

Саги цун гlулакхи

МАССАЗА А ХАЛАГlА ЙОЛЧА...

Дика вlаштlехьйоллаш поттар аргlанаре рейс. Помощникa локомотива сменагара хьа- ... юкъе машинист Евтушевский Виктор Николаевич поезд Грозни — Махачкалера хьайоалаеш зенече цхьана возаш волча машинистага тепловозах лаьца цхьацца хаттараш деш вар.

— Двигатель сахьт санна белх беш я, йиллича хана графикегlа къекьочар тхо, — аьлар вокхо Виктора Николаевичо хаттара жоп а луш. Цунга кхы а цхьа-шоазза йист а хиина, поезда документаш вlаштlехьдаха воалавелар Евтушевский.

Смена дlаяхка ийца ваьнна, станце дежурни пурминца шортта йоаллар пассажирски поезда. Тlехь - тlехьагlа схьлуш йодар из. Евтушевский управлене кулга лелаеш lо а хайна, фийла бlарг лоцаш вар хьалхашкарча новкъага. Тlехьа пассажирски вагнаш тlехьайола локомотив бlубенне дlахьалашка ухар, тlехьадуташ хlанарбlоагlий, хуторш, городаш, километрe тlехьа километр а ютеш...

Массагlа хиний цу тайпара рейсаш Виктор Николаевича къахьегама биографе. Итт... бlаь... ши бlаь... Дукхагlа хиний, дукха а дукхагlа. Ер аллайттагlа шу ма дий Гудермесски локомотивни депоне чуйоагlача участкашка цо локомотиваш дlа-хьа кхуьла. Цу хана дениз цхьа эзар километр нийса бень lиймавец Евтушевский. Новкъасташ бегаш беш оал цунга, нагахьа санна уж километраш вlашагlтеевча латтанна гонахьа массехк го боаккхаргбар, аьле.

Виктор Евтушевский ваха тlом чакхбьнначча шоазтхьалагlча шерашка. Цунна даlладец тlемо дlаьхаш доле хо, боккхагlбараш дувцарах мара хац тlема lазапах цхьанхо хlема. Цхьабакъда, цунна цlенха дагара йоалаш яц цхьа уйле: тхенара смйдо вахар беза доаш шоай сина дlаданнарий сий деш цхьанча къахьегамца цар сий лакха лоттадар. Хlаьта хlана из Гудермесски локомотивни депо бейн беш вола пайтта шу дlадаьннад. Фу хергlдаьннад Виктора цу хана. Хоадам боллаш дика гlулакхаш кергlдаьннад.

Депо эггара хьалхарча цунна оалар коммунистически къахьегама ударник ала сий дела цlи. Хlаьта цун начальникa, машиниста - инструктора В. Белоусо дувц: «Ше зорвча профессе массаза тешаме волаш, уйлуе бола бочарна шийгара масал толеи хьоонтlарах ва шоллагlа классе машинист Виктор Евтушевский». Цо хамаьрна дlалу ший белха опыт новкъостанта, къоастта дукхе бола бу кагирхошца; цунца цхьанна цо цlенхка дицдац ший белха гоезал лакхъе аьнга. Цо хьнаре дахьалоаш технически дешар lомадеча, хьалхарнийн опыт дlайоаржаеча шиола дика вагlа. Цу дерригенаш гlо ду Евтушевскана йиза ший белха гоезал карарзаа.

Дlадахача ах шера цо дlатьо йитай тхьа аза-йоалза поезд, планаш сеагlа 13 эзар тонни мугь дlайбхьаб цо локомотивашца. Цу юкъе цо кхоьный ийс эзар киловатт-сахьт электроэнерги.

Цо цlахха а лаьец бале тlа шийна эттагlа бола моттиг, массаза а гlорт хаагlа йоала, ше дукхагlа зерча моттиге хила.

Хийла цlагlа сапоlаш ше вoллача а локомотива дlа-хьа йига машинист хилга хайча хьам боадаш оарцагlбоагlа Виктор Николаевич. Цо дукхаза а депа дежурни цхьогаш хилча цун дахареш а кхоачадьд.

...Ше кхача эзача хана хийса графикегlа дlахоачийчар В. Евтушевско пассажирски поезд. Цунца цхьана массехк бlаь киловатт - сахьт электроэнерги а кхойнр цо. Из дар цо «Сийлахь - йоккхача Котало 40 шу дизаре — 40 ударни кlира» хьача боллашa хетадь доле къахьегама сеагlат.

А. ГИНИНО.

СУРТА ТlА: шоллагlа классе машинист В. Евтушевский.

В. ЭСАУЛОВА сурт.

Белхлочун уйлаш

ПРОФЕССИ ЕЗАЕЛЧА

Назрановски районе къахьегlа йола промышленни предприятех я тха моторзавод. Цунга хьаьнка йlаьхий къахьегама биографи йолаш я тха коллектив а. Дукха бе тхаца шоашта езаенначa профессена 26—27 шу дlаденна, шоай хьалхарча къахьегамца заводе сий лакха лоттадеш бола нах. Царех ба бригадир Султыгов Кераш, защиральщица Дударгиева Тамара, кхыйта кхьбераш. Царех латт коллектива низ.

Со заводе доаккхача цхьа бригадир волаш болх беш ва. Сай тхьаста шу дахча вара со моторзаводе мугlарера белхло волаш къахьега. Цхьан-шин бетта болх бича дукха сагота вавар со, хlана аьлча, вlаьсти хьайоалаеш а Казахстане дlахьа самаш да вахa дага волаш хьанзар эггара хьалха балха воагlача хана. Таханн санна дагадоагlа сона из 1959 шерара февраль беттара ди.

Безаме тlехийцар со завода коллектив. Аз мел лоазаш бола шиг тlеркал беш хьехбар бокъагlа балха новкъостана. Цу хана со кхетацар болхло хьа цlи сийдаьхи гоьнира хьайоагlаш дика традици йолаш хиларах. Моттар, со кулгакхо а вац, а специалист а вац, сайга хьада аьнхар дича дьгьйнад-кх са гlулакх аьнна. Вешта, бокъалдар аьлча, сиегlа балха ди йистадаьлча дlахоча гlулакха дукха сагота а вацар. Ишта хилар юххьанца. Цхьабакъда, балха вена цхьа бутт кхоачаш балале со кхийттар мел са харц хиннаб, хlанз а тlехьа цу тайпара ьысса уйлаш сай корта чу хилерах кийла цlийлу со из ке дагаеча.

Лоацача юкъа яьши йоскхача цава цхьан хьайра машиниста гlеечала аттавир со цака начальника. Хlаьта са хьоламча а хоана дlаоттар балха йlаьхий опыт кхина машинист Викулов Сергей Александрович. Дувцa дезаш мел хьпар, гоезал, тlеухийтар Сергей Александровича сона балха професси кlоаргагlа йоазийтера, езаллийтара. Балха ди чакхдаьлча хийла сайра дlайнахар аз сай заводхочунца цун цlагlарча библиотекера бела тlа зеза литература деша. Цун соагlа, цо сона дувцар мел сийдолаш ба белхлочун къахьегам вай мехка, мел лоаргlа я белхалой класс.

Ишта дlаухар денош, кlираш, беттеш. Ди тlеьдагlа дукхагlа езалуш латтар сона эйсa хоржа професси. Кхийттар вииза болхло хила са зеннай боарам lеха боагlа. Цудухьа Назранерча сайрийнорча школе деше а утаж йистальахар аз итт класс. Дагабоарагlа бала гlоле-м сона дац а деннадар цу хана. Аттa-м дацар бале бе а дезе а цу тlа цlагlа боккхий хинна дененаш дар кхабе дезам. Цхьабакъда, сай болх дукхабезабалара аз хьадаш дар а цхьа декъе а хиле заводе толамашта юкъердеш долга хайча аз воахкий вора со. Лоача, зlамига мара ма хилде из аз юкъекьош дола ааьла, бакъда сай кулгаца тьеда, сона [illegible] хилар хоацаш диллиха из дойладь йийна [illegible].

Аз сел дукха сайха лаьца дог дикалла дувцарах болх ца бакхар а дег аз, хlаьта тахан эггара хьалха шоай къахьегама махъе тlа боалача кагирхошта аз [illegible] пайдане хургдо моттар ва аз. Гlалгlай къаьнара яица да: «Хи йисте воагlача мара хи гочо дейзадац» оалаш. Цунах тарра заводе ца лайна атамурга а хьалиш сага. Хьалхаха къахьаш хуйб, специалист тlаьйза сага бlаргаваьйна цхьа доа цо хетаm хува малагlча зlамигача сага цlенхе а ше ерганшa лорхlачунга кхача. Аз дувцар сайна хетар дац, дукхачча шераша хана ца хьаьккар да.

Хlанз дувцаргда аз тхоай заводах, укхазe къахьегама махъе толамаш, тха заводе йиш йоллашe а теркама кlайхара дувлаза хlамаех. Аз ма аллера къаьна я тха завод. Къаьнийа, тешьаннай цуя дукха механизмаш, узлаш. Заводе хlанз-хlанз реконструкци ергья хьаш дувцаш латта сона дагадагlац. Хlаьта нагахьа санна заводе реконструкци йича дикка (шоазза хlана дац аьнна) айлургдар цун хьокхамаш. Укх шера хаьрх бетта баьча белха итогех товарни продукция нормативно-цlена продукции арахецара боарам 103 процент хинна заводa. Цу юкъе арахийцай 7017 эзар сома маьха продукци еррига аро мел хийца продукции 100 процент маькала ьаккхай.

Укх шера шоллагlа кварталe лелаьча Ерригсоюзни социалистически хьовсада завода коллектив изоалагlа моттиг яьккхай. Из во толам бац. Цхьабакъда, дукха да хlанз а тха кхоачашде деззараш, царех эггара хьалкхорча аькъе дукхагlа, пайда эца беза чурча торонаш. Хlанз а дукха моттигаш а заводе электрически энерги эзаша йоаш, балха хенах бизза пайда ца эцаш, къахьегамен производственни дисциплина гlеза тlалхаеш.

Хlара ди массаза доал кlезигагlа-м найсу уж тайпа кхоачамбоацараш, хlаьта массена а декхар да уж вlалла хургдоацаш цlендаь дlадахар.

Цхьаболча нaха доаш хетац пхи минуте, итт минуте балха тlехьаваьннавар, е кхаал йоача хенал хьалха балхара цlавзавар аьнна. Хlаьта минутех хьахул сахьташ. Дукхаьал укх шера тха заводе пайда ца эцаш йина хе специалисташа дlакхьрзlачe 245 сага-сахьт да. Заводе болх бер а яц цун йlаь соагlа сат чуарагlа коллектива мара. Тlаккха тха кlезигагlа диллача из йоккха цифре я. Массаза а заар санна балха тlехьабувлаш хиларца белгала бер заводе Толдиева Аьсат, Марцаева Лиза, Четверикова Надежда. Цу нахага дlадувцарчи, царна кхетаме болх берзи зlама хургдойш дацар. Уж шоай lема бер тlехьабувла, царна бе хетацар прогулаш е а. Цудухьа балхара дlабаьхар оаха уж нах. lаткъарий на кlама тха балхе! Вlалле а lаткъалар, зlама аьнча, цар шоай дисциплине бахьан далаш тlехьааша теттар тха кхо-

Моллагlдола кхоачамбоацар дlадаккха йиш я из ькьулийташ долча бакъана карта къалечоа. Цхьабакъда, дисциплине толаелта сона доле кхоачамбоацар дlадаккха воле кулош моттигаш нийсъу. Хlана аьлча, цхьавар хьехар дарах, административни хьисапа тlаэзар дарах кхетацu хилац из сага балхара дlа ца ваьккхача а валац молла дукха цунца «талбеш» етта а. Тхоай коллектива практикера йlаннаш де аз дувцараш. Кертера дар фуд аьнча, шийна пайтара кхьчо дарга а ца хьйцаш шийна мел могар, низ мел бар хlарене дар, на ба доша корта, цlайна хургба тадам а.

А. ТАЛДИЕВ.

Назрановски моторзаводе хьаар доаккхача цава бригадир.

МАШАРА ФОНДЕ

«Грознефть» объединенена чуйоагlача производственни гlулакхаш дара йолча безе ерригача цехашка, участкашка хилар машар лорабара тlехьара митингаш, собранеш.

Къаьстта дика чакхъьлар собрани В. Подставкин начальник волча цехе. Цу цехерча болхлоша шин дийнахьа болх-бе дайнкха шоай ахча Машара фонде дlачуделар.

Ишта ахча машара гlулакха дlаделар А. Красотенко керте латтача котельщикий бригада коллектива а. Царна юкъе белгалбаьлар [illegible] Дарвин Анатолий, Команников Виктор, сварщик Тоймогубов Иншa, сверловщик Идрисов Хавиш. Кхаь дийнахьа болх баь шоаш даьккха ахча Машара фонде дlаделар цар. 300 сом ахча гулдаьд хlанз ремонтникаша вайна [illegible] сигале йийхка хилайтара.

А. [redacted]КО.

ИШТА ЙОЙ ШКОЛА ЙОАКХО?

1 сентябре берригача советски наха деддерга Знане ди. Из цlей дезле лаьрхlа дика кийчо лай тха школа коллектив. Каникулаш дlайолаелча школе ремонт е йолаьй оаха. Массане цхьана дlа а эйтта кlираш техай, басараш а хьекхад, школа цlеньяьй. Дешархоша а дакъа лаьцад уж балхаю деш. Цкъа-дале, бераша къахьийгар, шоллагlа-дале, шоаш кийчъя классаш дикагlа лорергья цар.

Кабинеташи химически физически лабораторешни шо-шоай гейтара пособеш а йолаш кийчча латт тха.

Школьни реформа керттера дар къахьегамца кхетам балар да. Цу хьакъехьа хьалхагlа а цхьацца хlама дора оаха. Массехк шера производственни бригада я тха школе болх беш. «Назрановский» совхоза бураннаш дlайийна 2 гектар йола участок еннаяр тхона. Цхьабакъда, цу балхах совхозагара тхона новкъостал хилац. Цу участке балхаш де раьза хилац бераш, хlана аьлча школе цхьаккха а стимулировани яц цар балха. Дешархошта шоаш хьадечох малагlа пайда баргба хоуш хилча, хьадаьчох алапи луш е цхьаннахьа экскурсе салаlа бохийташ хилча болх дикагlа дlагlоргбар.

Кхы цхьа хlама а да тхона новкъа долаш. Тха дешархой школа йисте яьккхача колхозашкен совхозашкен балха гlоргба. Юртбоахаме болх бе уж кийчбар тха декхар да. Массехк шу хьалха трактор лургья аьнадар тхона «Назрановский» совхоза кулгалхоша. Из хlанз а йолаш яц.

Къаьстта белгалбанна безам бар са физкультурех къахьега lомабун хьехархой болх. Физкультура хьехаш цхи саг вa тха — Мальсагов lийсa, Дзортов Башири. Шоай болх дика бовзаш берашцара гlулакх довзаш хьехархой ба уж. Шоай бехкагlа доацаш урок лертlа дlайнийта торо яц цар а. Арахьа йlайха йолча хана йоа гlолла удаш ха дlайохийт бераша. lай де хlама а доацаш спортзале бургац удаеш урок дlаяларга хьеж. Школа хьайийллача денз цкъа мара спортинвентарь еннаяц тхона. Хlара шера цхьацца бахьанаш а доахаш инвентарь хьалац РайОНО.

Ишта дlайолх къахьега lомабу урокаш а. Кlаьнкашта оборудовани, станокаш йолаш мастерской яц. Йийгеашта хlама тега машинаш-м я тха школе, бакъда, царех дукхагlа яраш болх беш яц.

С. МАЛЬСАГОВ,

Берсуйнаш [illegible] юкъерча школа [illegible]

23 шу хинна lац Лукьяненко Иван Константиновичa тракторист волаш Наурски района «Терский» совхозе хьаьдала къахьега. Хlанз йих гурахьа алт дlадуаргдола аьтта кийчдеш воаллаш. Хlара дийнахьа 10 гектар тарга аьтта оах цо, нормагlа аха доагlер 4,9 гектар долаш. Цхьоалагlа класса тракторист ва хlанар-га хьекхе дика хьанне це ший трактор.

СУРТА ТlА: «Терский» совхоза дикагlйола механизатор И. Лукьяненко.

Д. ТОХТАРОВА сурт.

Вай вахара хьисап

КХАЛНАЬХА КЪАХЬЕГАМ ЛОРАБАРА ЙОАКХО ЕШ

Статистика яхачох, вай мехка кхалнаха халкъа боахаме лоаца дакъа практически кхы лакхагlа урагlдаха моттиг йоацаш лакха да — къахьега могаргдолаш болча кхалнахах 90 процент соагlабараш — беррига безам мел бараш — болх беш е дешаш ба. Цу тlа царех дукхагlа бераш бераш кхедеш а царна кхетам луш а ба.

— Кхалнах балха юкъеозара боарам сел лакха хилийта вlаштlехьдаьлча а тамаш яр, хетаргахьа, нагахьа санна вай цига болх беш болча кхалнаха къаьстта хьалаш дешаре, — йоах АПН корреспондентаца ше къамаьл деш Шарикова Леонида, СССР къахьегамен социальни дешашта йолча Пачхьалкхен комитета къахьегама хьалий отдела начальника. — Гlулакх ишта дальча, мехка законодательства чулоац цар болх бе а берашка хьажа а торо хулийташ йола къаьстта къахьегама условеш хилара йола кхалнаьха бокъонаш.

— Малагlйола а болх беш болча кхалнаха пайда ийбаш йола керттера бокъонаш гlойлеваш?

— Дlаволалургва со керттерчунгара. Хоаш да беррига советски граждана — кхалнах а санна, ишта маlанах а — къахьегара йолча бокъонца lалашбаь хилар: балхаце цlенаь дlайыхкай 50 шу хьалха, къахьегама ресурсаш кхьиеттел бокъонца тоъаш а яц. Кхалсаг ше балха дlахацаргьяц аьнна кхерезаш яц, кхерам бац берагlа хийча, бера нахха хьоккаш йолча хана цун алапи лоцилар. Ийза кхоачашйи я хайигача кьнх кхалсага хур маlача сагачох лучунна ийсса хилара йола кхалнахьа конституционни бокъо.

Совленех дийцача, масала, юрта боахама механизаторий-кхалнаьха балха корзаш 10 процент лохагlа я маlача наьха ярел, хlаьта алапеш цхьатарра да. Пенсе йоала хе маlача сагачул 5 шу лохагlа я кхалсага. Берагlа йолча хана кхалсаг аттагlа болча балха хьоиае декхарийла я администраци, цун алапи лох а ца деш.

— Ишта пайда ийбу халкъа боахаме кхалнаьха къахьегама ресурсех?

— Хетаргахьа цхьаккха болх бе безаш йола сфера яц кхалнаха дакъа ца лоацаш. Вай ха «кхалтаьха» бlарча доакъош, масала, школьни педагогика, медицина. Культура балхахоех дакъа дича кхо дакъа кхалнах ба, экономистех кхо дакъе дича ши дакъа уж ба, хlаьта беррига инженерех — ахаш. Промышленносте болх беш болча нах балха соагlа ахашагlа доацаш хlара шолагlъяр кхалсаг я. Цу тlа а эггара дукхагlа ба кхалнах точни машиностроени радиопромышленности санна долча доакъошка, цига 65—67 процент ба кхалнах, хlаьта приборашеча — беррагача цига болх беча нахах 45—47 процент.

«Портрета» укх тайпара «штрих» а йолаергья аз: пачхьалкхий боахаман управленческа аппарате, кооперативни общественни организацей управлене органашка кхалнах 65 процент гаргга ба. Цу тlа а уж ба управленчески аппарата деррагача боарамашка: ах миллион соагlа кхалнах ба промышленни предприятей директораш, хьалъеш латтача lилмалой учреждений кулгалхой болаш балхаш даш, совхозаштен колхозаштен керте латташ.

— Цунца къамаа вай мехкан я кхалнахага болх ба байташ йола массехк професси. Кхалнахи маlанахи цхьатерра бокъонаш лелош ба СССР ахача СССР Конституце 35 статьяно духьала доагlаш дац-теш ма?

— Цу хаттара дола жоп а долаш да, боккъалдар алча, Конституце цу статья тlа. Цу тlа кертагlдоах бокъонаш нийсхо, къоастадаь алча, кхалнахьа унахцlеной къахьегами лорабера тlалерзадаьча лаьрхlача гlулакхашца а кхоачашъеш хилар. Цу гlулакхех, ма1 да хьалаш хадча а ше зене болча а балхах кхалнех лорабар. Цунца дувзаденна белгалдоаккхаргда аз, ма шерача цар организмана зене а йолча производствашка кхалнаха болх белга кхьиеттел 1918 шера тlаьйнача къахьегама [illegible] нё а на мёгийташ хиэна хилар. Цу хана дена хаддаза эргадуьлаш тоалуш къадоагlа цу дакъера законодательство.

— Цхьабакъда, хетам аз, lалмех техникех дегlаатаро къахьегаи аттача а боахк увахlене а бу. Цудухьа лаьрхlа дола кхалнах лорабеш дола законодательство хила дезаш а дац алча. Фу арга lа цу хьайгахьа?

— Дукхачча дальъе, боккъалдар алча, дукхьала lилма-техническа прогресс бахьан долаш хьакул кхалнаха организмана lатакъаш йола факторах. Аргаа вай, 30—40 шу хьалха цхьанне на а дагадохаш а дацар ионизирующи излучене источникацца белхаш деча е метала плазмаца тедача кхалнаьха къахьегамах пайда нйбелга: цу тайпара процессаш вlалла йолаш а яцар цу хана. Хlана уж йолаш я, хlаьта кхалнахага из бола байта йиш йовцаш иттад гlулакх.

Из деррига териалдаьд хlанз мехка йолаш йола производствай, профессей, халача а зене хьалаш долча а балхий Списон оттаваь. Цу тlа яхай 460 професси болхи, царна юкъе я lаьркачек бос болчех металлургера, химически промышленностера, транспортера, кхийола профессеш.

— Хlанз укх сахьте чlоагlа тераам тlаухийт ООН чакхдаккхача кхалнахьа Итт шерех (1976 — 1985 шш.) итогаш ергйолча Найробе (Кени) хургйолча Дерригдуьнен конференцена кийчо яра. Фуд болх беш болча кхалнаьха хьал тоадара цу юкъа вай мехка даьр?

— Копенгагене (1980 ш.) хиннача кхалнаьха Итт шерен хьалхарча ах хана даьрий итогаш лаьча ООН Дерригдуьнен конференце белгалдоахар, [illegible] социальни программа кхоачашъяра эггара доаккхагlа толамаш даьхараш социалистически мехкаш, къоасталаь аьлча, Советски Союз хилар. Цхьабакъда, из дац цу дальъе новчащъяьза вай цхьаккха проблема йлсаиц яьйга. Лоархlаме ха советски общество чlоагlа теркам тlабахийта цу проблемашка хьежаш хилар, мохк социально а экономически а [illegible] гlалахара нлейш тlа дуйен халкъашта юкъерча вlимпанега хьежаш хlама а доацаш лоарагlа къестаю уж.

Къаьстта теркам тlабохийт укхаза профессиональни болхи дезала йоакхо елгел цхьане тарде йиш хулийтаргйолаш кхалнаха къахьегама хьалаш хьадара. Къоастадаь аьлча, тlа-тlа шерагlа пайде нийбу кхалнаха бlарчча доацача къахьегама дийнахьа е кlирагlа, скользящи оалаш йолча графиках болх бара режима практиках. Хlаьта болх льготни хьалах беш ба аьнна хlара шера телаш йолча отпускана, [illegible] стаж лархlара, къахьегама [illegible] доазув оттадеш дац.

Лоархlама а йолаш юкъаш а болх беш болча кхалнаьха квалификаци лакхъяра проблема. Къайле йолаш дац, тlаккхарча наииалие цун боарай кхьера лаьрхlача малача наьхачуд дохагlа хинна хилар. Хlаьта квалификаце лакхал творческегlа болча а алапи лакхагlа долча а балха сар хьокавара нийса хьадна дий. Из дезал болаш хилар балха тlа лакхъяла новкъе ца хилийтара, 6 шу даланза бер а долаш йолча кхалсага - болхлочоа бокъо еннай балха хана переподготовких чакхъяlен квалификаци лакхъйи. Цу юкъа царна тел шоай юкъера алапеш.

Ювцаргья аз укх тайпара йоккха масштаб йола пачхьалкхен акци а. Из я 1981 шера март бетта тlайийца «Бераш долча дезалашта пачхьалкхено гlо делга чlоагlдара де дезача гlулакхех» бола КПСС ЦК, СССР Министрий Совета Сецам. Мехка еррагача территоре тlа гlолла чакхдаьннад хlанз болх беш болча кхалнаьха шу даллалца йолча хана берага хьежара доагlаш долча алапе хьадда дакъа а телаш отпуск (дукхача хана йиза деррига алапи хетта а лоаттадеш берах йолча хана кхалсага телача отпускан соагlа) тела. Цунца цхьана тlатехой бераш дича телаш дола ахчан пособеш, кхалнаха - коаноцта алапи хетта а лоаттадеш професси ональни соагlа отпуск тела оттадаьд.

Вовзаш ма
Елена ПЕРЧЕНКО.
(АПН).

Сийлахь-йоккхачу Коталон 40 шу дузаш

ТӀЕМА ХАНАРА КАГИРХОЙ

1941-чу шера 22 июне юкъахдаьлар советски мехка машаре вахар. ДӀадоладелар дайна тӀаьхьачу моастагӀчоа советски нах майра духьала латташ дӀахьа дӀаьха денош бийсаши.

Нана - Даьхено ший денахьара гӀулакхаш гойта тӀахьийхар советски саг. Цун биографи дерригача нохчала биографи а хилла дӀаэттар. Юкъ тӀа чо балаьза бола кагийнах, кӀайжирга а яь лела кхушбоагӀа мехкарий духьалъэттар цу цӀакха ца байнача тайпарча къизача а лирача а тӀема.

Царна цхьана цу сийлахьчу гӀуланке — Даьхе лорaечу данъа лоацаш хилар со а. ТӀом болабалале хьалха Грозненски аэроклубе дийша ваьлар со. ТӀаккха Армавирски авиашкола яьккхар. ВЛКСМ ЦК тӀахьехамагӀа тӀом болабеннача хьалхарча деношке а фронте вахар со. Тха полк вӀашагӀъеллар Пензенски лаьтта 18—19 шу даьннача кагийча нахах. Цу хана цӀа хеза воазаш хинна летчик А. Суравешвинг санна болча тӀема летчиний хьоллам-агӀа шоай професси езаенна яр царна.

ЦӀаккха ца эттача бесса денал ураоттарон Даьхенна са дӀалургдолаш мутӀахьа хилар ийз сов а боахаш, торо хилийтар Коталон Ди гаргакхоачаде. Денгара - дента дегӀаухар тӀема сагтий доттагӀал, ткона ма барра бола дезала ккувч а хиле дӀаоттар подразделенеш. ӀаьӀаьмате доккха тавзет оттар тха деташка ткоашцара новикъостий нъестача хана.

Ӏожало мара тӀехьашка ваккхацар ткоа саг цу бирсача шерашка. Валарах кхераш вацар цхьаккха а, тхо кхерар Даьхе бахьан дӀалуш дола са, моастагӀчунна дог дохоле ка на йоалаш дӀадала дезаш хиларах.

Уллувра цаӀ къаьстача хетар, хьайна боагӀа цхо цуича кхийтача сана, халахетар из хьайла хьалхаваьнна. Дега боккха бохам боалаш дагаух тахан Орловщино фашистий гӀаьрахошца латаш шийн дегӀ ихы гӀоттаргдолаш Ӏодилла Машинйин Володя. Ярославлера из аӀамсаг болата волаш оанна духьала -лаьттар шийн дегӀа чура са хьалдаллалца.

ЦӀакха дагарваргвоацаш вар Запевахин Анатолий. Геттара зӀамига вар из — кхувцвоагӀаш, баьдя, денилан къонахчалаш сагга тӀехьашка воаккхийтаргвоацаш вар. 1944-ча шера март бетта вай истребителаш тонахьа йоачча бомбардировщикех цаӀ моастагӀчун доазон тӀа Ӏоежар. ТӀаккха Анатоле шийн истребитель Ӏохоайир ша а бахлайво къайлбаьккхача Ӏаьм тӀа. ИЛ-а чура летчикаш хьаара а баьха дӀабига воалар из. Вай пехотинцаша шоай доазон тӀа уж дӀабигалгӀх бокъонца ше тийша валлалца, шийн машен хьалъайялийтаргдар цо.

МассагӀа бар уж цу тайпара кагирхой, — шоашта тӀехьа деналера лер кхаш, кхы ца гӀоттта бийцареш? ЦӀакха а зӀамига бы аьле кӀалхарбела гӀортадар уж, е цхьаьне а бехкаа а балийтадар уж, цитта цӀимхара ха лр из цу хана хиннар. Ма дукха нъона я хола а вахар хоаладир фашистски бӀехало. Цига лийгараш цӀаккха а бий ца луш, вай дегашка даим баха бусаргба.

Сона а тха дивизе хиннача цхьаша сага а йицлургйоацаш сайре яр 1943-ча шера 5 августе хиннар. Вай Даьхен столица Москва сайрдаьккхар цу сарахьа тайп-тайпарча бесара алаша. Орели Белгороди моастагӀчох мукъаьккхара сийна енна Сийлахьбоккхача Даьхен тӀема эттара хьалхара артиллерийски салют я из. Цу цӀейна «бехке бараша» юкъе дар тхо а — 315 авиадивизе тӀемахой.

ТӀом ткона чаккхъбаьлар 1945-ча шера 9 мае Лиепае сигала. Тха соединене летчикаша моастагӀчун 387 самолет чуяйтарал соагӀа, аэродромашкара 66 гитлеровски машен хӀалакхьа дӀаьккхар.

ХӀаьта даим къона а болаш лаьттан хӀол ахка бесача тха тӀема доттагӀашта эггара дочкхагӀа дола совгӀат хургба советски наха уж бии ца баларя дерригача дунен тӀара машар ва бохийташ лорабари.

М. ОЗДОЕВ.
тӀемаш къахьегӀамаш ветерий, хьинна летчик.

Дикача нахах

СТУДЕНТКА-ДЕПУТАТ

Вешкишева Луиза... Из къема ваза нохчий йоӀ къайккхийнай къьнола къахьегаш бехаш бовче дезале. Да Ганав Усманович — Грознерча Заводской районе халкъа судья ва, нана Зерган Бисоевна — Нохч-ГӀалгӀай АССР Министрий Совета чуйоегӀача махка Госкомитете йоккхагӀа йола бухгалтер. ЙоккхагӀа вола воша Ваӏид М. Д. Миллионщикова цӀерагӀча Грознански махкадьтта института механически факультете тӀеадина дешаш ши курс чакх а ваьккха, хӀана Даьхено шийна тӀеадилла декхар кхачашдеш Советски Эскара гӀуллакх деш ва, зӀамагӀвола Муслим — дешархо, нердача дешара шера Грознерча № 1 йолча юкъерча школа БержагӀча классе дешаш хургва.

ХӀаьта Луиза ше?.. Из дешаш я Л. Н. Толстой цӀерагӀча Нохч - ГӀалгӀай пачхаьлкхан университете, биолого - химически факультете пхоалагӀча курсе. Наг-нагахьа мара йиъ ца йоаккхаш тӀеадина дешаш, массаза а доккхагӀа дола стипендий яӀдаш йиъ курс чаккхьйиннай цо. Дика дийша ца Ӏаш, кьинера лелабу Луизас общественни болх а. Из я Грознерча Ленински райсовета халкъа депутат, халкъа образоване массазарча комиссе секретарь. Хоаш ма хиллера, цу комиссана хьалхашка латтараш деккий а бехктохаме а декхараш да, къаьстта хӀана — юкъерча дешарен профессиональни - школена реформе яра гӀуллакх доладеннача хана хӀаьта а. Цул совгӀа, мел дукха а уж школаца юзаенна кхайоза проблемаш: школена хамаьба ремонт яр, школьни буфеташка дешархоашта, къехкеташта массаза а тайп-тайпара дӀайза а цийла а два хӀама хиннйтар, дешаргвай учебникашца ӀалашбеЛга. КхувшбоагӀача тӀехьенна дешаре а идейно - политически а кхетам баларе бола боагӀоа бесса тоабаь дӀооргабаь шие безлаца, хьидар. Атта дац из массадар тахна, боагӀоа тайпара из бокк дӀаеттабейта. Цу гӀуллакха объективни дараш гиена ца Ӏеш, дукха нийслу субъективни доле а кхочамбоацараш. Къона депутат белгалаьвий уж гӀуллакхаш къоастадеча йизза принципиальность гойтеш вола, халкъо бехктохаме дола декхар тӀадуладаь ениза ца йолга. Цудухьа бола ца хетайш доагӀар хьадех къонача депутата маллагӀча сагагара — ше ахо саг, вокха кулгалхо вер вонна, да дезачух боккхе ца воалийташ.

Укх шера, дукха за йоацаш, ӀалаьӀмате дикаш хӀама хинна къоначча йоӀа вахаре — из дӀаийцай Советски Союзе Коммунистически парта члена кандидатана.

— Са вахара эггара гозагӀа дола ди дар из, — йоах Луизас. — сийлахь-боккхача баьчна сурт тӀадола партийни документ хьэзар. Цу гӀуллакхо ӀалаьӀмате доккхий а бехктохаме а декхараш хьалхашка оттаду сона. Дешар а, болх а, вахар а мутӀахьарна сага массал луш дикан цӀенон кхоачамдеш хила веза коммунист дха сийдола цӀи лелаеш вола саг.

— Луиза, алал, — кхет аз, — фу безам долаш, хьоа безам тӀеаза хиттар ӏе из факультет?

— Сона массаза а дезаш хиннад естествении Ӏилмаш. Из безам бер со цу факультете йигар а. Массаза а геттара са безам тӀеозаш хиннад зизаш, бальцоагӀаш. МалагӀа хьоасаг а зизаш ца дезаш! — аьлe елалу Луиза. — ХӀана ботанике кафедре специализаце я со. Каст-каста кул со сай дипломни белза кулгалхочунца Умаров Мухадин Умаровичаца. Алкуй кхача лоаман юрте яха, цигара Ӏалам, зизу, гьнаш, бальцоагӀаш Ӏомаеш. Са дипломни белза теме я «Мушх гӀанаш, гаьнаш, петарешмерфологически хьисапе хувцаллар» ӀалаьӀмате сакъердаме хӀама хиннад гаьнаш а бальцоагӀаш а тохкаш болх болга. Уж Ӏомаве валаенначо мара бокъонца кхетадергдолаш хӀама дац из.

Б. АБАДИЕВ.

СУРТА ТӀА: Вешкишева Луиза Л. Н. Толстой цӀерагӀча Нохч - ГӀалгӀай университета студентка, халкъа депутатий Ленински райсовета депутат.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

ПРОФСОЮЗНИ ПУТЕВКАГӀА

Октябрьски Революце орден лелаеча «Старогрознефть» яхача НГДУ 540 дикагӀа бола мехкахьттахой, производстве хьалхалаттараш, пар дезал хиннаб профсоюзни путевкех баха Каспийски форда хозача моттиге уллача «Рубо» оалача шоай базе салоӀаш могашал тоаеш.

СалоӀаш волчоа эшаш мел дар да укхаза: даар, вижа моттиг, тайп - тайпара ловзараш лаьрдӀа, еррига оборудоваш а йолаш ловзарий майдаш.

ХӀанз цига салоӀаш ва шийн [illegible] тан кӀалха ремонт яра мастер В. Стрепухин, оператора В. Половинкина дезал.

Здравницашка, салаӀара цӀеношка, туристически путевкех бaзе салоӀаш а шоай могаршал тоаеш а хиннаб 66 саг. Пионерски лагерашка салеӀа даьнна а хӀана салоӀаш а да 212 бер.

Къаьстта йоакхо ю укхаза Сийлахь - боккхача Даймехка тӀема доакъашхой. МехкадикагӀа йолча здравницашка, салаӀара цӀеношка эггара хьалха царна лу путевкаш.

Иштта, дика салеӀа а шийн могашал тоаь а цӀавенав тӀема ветеран инженер В. Шевченко, каста Пятигорске салаӀа бода инженер Н. Климов, тӀоӀашкара заяленеш лораеча цеха слесарь В. Серегин, кхьбараш.

Т. АЛЕКСЕЕВ.

БОККХА ПАЙДА БАЬННАБ

Дукха дика хӀамаш караргӀдулаш кьебоагӀа СССР 60 шу дизара цӀерагӀча Грозненски химически завода рационализатораши изобретателаши. Ер шу дӀадоладелча денз цар яьча бӀаьш йолча предложенеех хьахинна экономически пайда ах миллион сом соагӀа ба. ДукхагӀйола керда предложенеш тӀаерзаь я къахьегама производительность лаккъяра, тепло - энергетически ресурсаш кхояра, продукце дикал тоаяра, технологически процессаш эргаьхa тоаяра.

Эггара дукхагӀа пайдане предложенеш яьй завода болхлоша Коваленко Виктора, Костюченко Александра, Силестюченко Александра, Склеров Бориса, Кровец Якова. Уж ба «Завода дикагӀвола рационализатор» яхача конкурсе котбаьннараш.

ЛОРАЛЕЛАШ: ЯДОХИМИКАТАШ!

ГональяргӀа ӀаьӀамаш саган пестицидех (ядохимикатех) пайдам ца даьлийтара юрта боахаме эшача моттиге уж тоахара доазув оттадаьд вай мехка. ХӀаьта уж чӀоагӀа дӀаяржаш хӀамаш я. Кхыметтел Антарктида берда йистошка йолча пингвиний организме а кораьл уж. ДДТ (дуст) тоха могийтац. Иштта могийтац чӀоагӀа доьжаш — гексахлоран полихлорпинени тоха а. Ядохимикатех пайда эццта эца беза дуцачарех цхьа документ да СССР юрта боахама Министерства, чкъьарий боахама Министерства, милиорацех хи боахамех Министерства цхьана оттадаь «Чкъаьрий леладеча Ӏаламашка ядохимикаташ ца кхийтара де дезача гӀуллакхех дола» письмо.

Нохч - ГӀалгӀайчене ду письмо тӀа дувзар кхоачашдара хьана тӀадиллад Нохч-ГӀалгӀай гидрохимлабораторепен «Запкаспрыбвод» яхача чкъаьрий лорадеча республикански инспекцешех. ХӀара шера хьэн уж организацеш республика колхозашнен, совхозашнен пестицидаш мицца тох, ядохимикаташа Ӏамарч бӀахдергдоацаш цхьа хьадда болх бу. Цох холуш берат а даьнийд. Масала зевне йола веществаш долчача хицка хьалха хиннача 14-зза кӀезгагӀа я хӀане. ХӀаьта а правилашка дӀадехараш вӀалла теркал а ца деш ядохимикаташ этташ моттигаш нийсалу. Из бахьан долаш чкъаьрий леладарех уж дебадарен гӀулакх чӀоагӀа толхаду. Эггара дукхагӀа ядохимикаташца хиӀ бӀехдеш дола хӀама да уж чухинна тара хий кхоачача Ӏотувсаш хилар. Из ду «Курчалоевский», «Южный», «60 лет Октября», «Горец», «Лермонтовский» яхача а кхыча а совхозаша. ДогӀа дийлхача хана ядохимикаташ догӀан хица долчача хицка кхоач уж чухиннача тара чура.

Чкъаьрий лорадара организаша вӀалла ца могийтаце а юрта боахама агӀецеш самолеташ Ӏохоашаран хьалгӀоттарех йола майлаш яьй долхана хиштеш миналаьтен юхе республика цхьайолча районашка. Уж къаьстта дукхагӀа я Урус - Мартанин Грознени районашка. ХӀаьта кхы министерства письмо тӀа могийташ дац хий долча моттига цӀи километр гарга хилаал уж тайпа майдаш е.

Цхьайолча колхозашка совхозашкан ядохимикаташ латта сиӀадаш хий латтача Ӏалашта юхе я, масала, «Курчалоевский», «Московский» совхозашка.

Долхача хица 500 метр гарга ядохимикаташ кхоачаргйолаш царех пайда эца могийтац чкъаьрий кхоаба Ӏамарч лорадара. Из боккъо телхаеш я долхача хицта юхе кхаин бенамаш йолча боахамаша. Цу боахамий кулгалхоша боах, долача хин йистерча лаьттах пайда ца эцӗ, цига пестицидаш а тоххаш, тӀакха пхан кхоачашьюлургваш.

Бакъда, цар терхал дац иштта ядохимикаташ а тохаш долача хин йистерча лаьттах пайда эцаш хилча, шоаш чкъаьрий лорбертадар, уж дебаде йиш йоацилга.

Республике йолча садоалача зенерча хӀамашта духьала эттача биологически средствех дуцаш белгалденнха доагӀа царех ца боагӀара пайда эцаш ца хилар. Специалисташ, «Чкъьнача, бернате хиэех» дог а тийша, бийбеннаб пестицидаша ӀаьӀамa зулам деш хиларах.

«Сельхозхимие» яхача республиканске объединене дукхагӀа теркам тӀабахийта беза садоаллача зенерча хӀамаштен оасара баьлдигтен духьала лоаттабеча биологически а агротехнически а къовсама. ТӀаккха цох пайда хургба пайда гонахьара Ӏалам а хи чура чкъаьрий а могаш хилара.

Г. ЩЕРБАКОВ,
«Запкаспрыбвод» яхача чкъаьрий лорадеча Нохч-ГӀалгӀай республикански инспекце участкови госинспектор.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Социалистически Румынера хоамаш

МИКРОГЭС... КОГАШТА КӀАЛ

ХӀаман уйла еш а сатем боацаш а нах ба изобретателаш. Алал хӀаьта, царна мара хьанна дагадохаргда шийла дукхвезача йоӀаца лодка тӀа а хайна сакъердаш лелаш открыти е? Хьа тӀа лелаш йолча микрогэс иллея керта чу еш Брашова юкъерча Рэноп яхача румынски городарча къоначча болхлочоа Корнелу Себенеца лоалаца водаш.

Цон цун новкъоста Думитру Захариеса хьайш хи тӀа делаш йола энергоустановка. Из латт додача хиво ше кхестаеш йола турбина йолаш йолча пхи-пхи метр йолча шин поплаевкх. Цун ница 30 киловатт ба, хӀаьта из кхачам болаш ба 300 цӀа чудсагӀача коммунана ма эшша серлал кӀарэ.

Установка болата шин тросаца чӀоагӀъю хи шинна йисте, хӀаьта монтаж е йиш я цуна хана суӀал) секунда шин метрал кӀоагӀа йоацача моллагӀча моттиге. Специалисташта хетачох, цуз дика хилар латт цо лу ток лерагӀа хиларахи конструкци вӀалла а тоалхане цахиларахи.

ХӀаьта румынски столице вахаш волча Мирча Иосифа уйла юкъча проблема тӀазэзй: нагахьа санна хий, арз вай, нйслагӀча этажа тӀарча квартире хьалтӀаланнхара энергена расход е эзаш дале, пайда мийчул тӀеламгӀа тӀера ӀоӀиалдодача хи чотагӀа юхаметтаотталургдац теш, кхына хуле а, цу энерге цхьадола дакъа?

Цо лаьркӀача гучадьннад, пайда а мича дӀаухийташ долча хих боаллача низаца бӀарча городской район (цо ювцар я Берчень) электроэнергеца Ӏалашъе йиш хилар. Бакъдолаш да, сахьата 30—40 километр еш дукха километраш йолча айевнача я шаьрача а моттигашка яхача коллекторашкен тоннелашкен чуӀоала ӀоухаӀ йола не башка цӀена доашача хи гоатол шийн когашта кӀал йоалла кӀезигача лоархӀаме йоаца низа источник хилар. Цу аязах пайда эцар кхоачам болаш лархӀ румынски изобретатела, тоннелашка дӀачуйоалачарчи пахташка дӀа-кха якка йаш йолча металлически тӀаьц тӀа генераторяш йолча йоккха йоацача турбинашта монтировать дир.

М. Иосифа хетачох, цу тайпара йола микрогэс хӀамма а фантази яц. Цар гӀоница хьаьча электричества хаьда йола дакъа лоацаргдар городаш йоахалцеш серлалцен ӀалашъеЧа, цу махкаца къаман энергосистема цхьадолча декхарех мукъа а йоаххаш.

(АПН).

БУХАРЕСТ. УНАХЦӀЕНОН ЦӀА

Башта лерг даьне а доадача унахцӀенон ЦӀа яхача шин дешах латт румынски столице хьалъеш латтача кердача гӀишлон цӀи. Дукха дикагӀа кхеталургдолаш ма дий — больница, поликлиника, дарбе ду моттиг. ХӀаьта хьо вӀалла пайгаш веце? Нагахьа санна кӀаьдвенна а волаш цӀаводаш цхьан сахьата дакха йоацача. хӀанзарча хапарча формех йолча Шарбан Воза яхача уллача тӀа ягӀача адаме чу дӀачуваьннавале?

Хоза архаза а йолаш йолча малӀаргӀа дӀачуваьлча, хьона гу хоза тоалаь доннха доаца ков, цига я дякача кулгаш гӀулакх даь сийва гаьнаци эизаш, урагӀа ухаш латта фонтан, салаӀара сийнача баь тӀа егӀа терасаш. Лоро консультаци елча медицински йишас массажист волча е процедурне вуг хьо, цига я хоза хьеж йола сатеззу а тонизировать ду а зарбел баьций ванна. Лораша хьожае тарлу санна а наьк ду бассейн? Е гимнастикан?

Гаьна вахa везац — медицински гӀуланхий уж а кхаола а тайпаш шьан унахцӀенон ЦӀен тхоьна кӀалгулдаь да, хӀаьта из городе центра гаьна дац. пхе минута гӀаш никъ балла мара. НийсагӀа аьлча, уж дерригa хӀамаш хургдолаш да цига. ХӀаьта хӀанз укхаза балхаш да сихха деш латташ, грузовикаш я лелаш, хӀаьта гӀишлонхой хӀанзарчоа кийчлуш ба цигга массаниа гургйолча хьалгехача макета тӀара дар тӀоха кизгахи [illegible].

— СалаӀара, унахцӀено хьаллоаттайра, организм хьалонга а ттонга а кахчара, низ меттаоттабара йола мехка эггара хьалхара ультра хӀанзарча хакра центр я из, — яхаш хувц проекта кулгалхочо архитектора Николае Проину. — Из массанена лаьрхӀа я — бокхийча нахагара берашка кхачалла бараша. Цудухьа йоккхача бассейна уллув болх баш хургьа зӀемига шиь. ХӀаьта массанахьа хулаш йолча сауне уллув хьалъеш латт йехь тхов боацаш хургйола сауна — сов дӀайха фо на лоараша лаьрхӀа. Хьалъе лаьрхӀа я бераша ловза моттигаш а, бокъонца зарбан баьцех дьакка хий доахa кхоснаш. Цкъа эшаш 280 саг чуэцаргва комплексо.

Деррига эшаш мел дар терхалдаьд проектировщикаша — цаьна дагардар да цу цӀагӀара арвоала бег салаӀа а дегӀ даа долаш а хинна ца Ӏеш, хоза а хилийтар. Цудухьа укхаза хургьа парикмахерскеш, косметически кабинеташ, кхыметтел берзига сихха хӀинчески цӀенду моттиг а.

(АПН).

Къам мукъадаккхара болам цӀена баха гӀертачи Сальвадоре американски лоаттоаш йолча марионеточнха режимo чӀоагӀду шеха низаш делгех репрессеш.

США тӀема бениша Ӏомабаь бола «Атонаь», «Атлакатль», «Рональд Рейган» яхача а кхыча а баттальоний карателанхи кинаш Ӏамаш тӀаьуттаду старпошта, бооьу тӀаха гӀо ховцаш беса вах. Американски советникаша кулгах деш болча сальвадорски цӀий мергама къаьстуйа «ядаь лаьттан» тактика, шеж боацаш тоавш а отташ бу юртанна баха вах, кхыметтел зӀамигe бераш а.

Правительственни бӀувнаш цапхдаш массировании налеташ ю сальвадорски партизанаша тӀахьожин лаьттабеча районашта.

«Солджер оф форчун» яхача журнала тӀарча сурта тӀа: американски геранаш а долаш бола каретеланч Морасан яхача департамента территорий налет е хийчлуш ба.

ТАСС фотохроника.

ТӀа-тӀа дукхагӀа хулаш латт апрельски революцен ваьхa тӀаьдаш лорадара гӀулакхи юкъеухаш бола Афганистане Демократически Республикере бала мах. Гераш ба а дехе ухтт массашах, пахалех, бокъий хий, литарной иммерия къахьегча кагьагӀбакхха гӀертай бола ча контрреволюцеш экономически объекташ лоарара цхьана кхьара.

Г. БАЙКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Машари дунен халкъашта юкъера кхерамзален бахьан

ДИЦ ЦА ЛУШ ДАГАЛАТТАРИ ХӀАНЗАРА ХАИ

Дукха хӀама ю машаш шоатткъа шу даьннад дунен тӀа «КоталоӀ» яха дош кхайиллаь. Амма тахан а кӀезигебен дунен тӀа дунен шолагӀча тӀема фронташка моароцти дайн байна жерой, бой. Дунехача вовлашта хӀана а ваара хет уж дехсохь даладехча. Францусе Леопольд Мора шиъ воле лийнаа. Шакхе а фашистски концлагере нийсвеннав уж. ВоаккагӀвар — Бухенвальде, зӀамагӀвар — Дахау. Леопольд Мора ший а хиннав плен вага. Машта вӀсар а ва хойш вӀсаф из дийла. ХӀанз из ва хьала концлагерий узникаш хиннарийи плен хиннарийи французски федераце почетни президент.

«Сона хоа тӀом яхар фуд, — аьлар Леопольд Мора АПН - корреспондентана изаьалла. — Со раьзе вай сай къоагаштох цар къоагаштох вай ноахала тӀаьттар тӀаоттийза. Дунен шолагӀа тӀом лаьттача шерашна эйда кхайя тӀа 50 миллион саг. Ӏтташ миллионаш ба чолахь баьхараш. ВӀашт миллионаш бола пешк ихар толзадаьд. Амма из еррига йоакъаьал хӀорига нагахьа санна дуне кхоалагӀа тӀом хуле наха тӀаьттаргдолча Ӏаьпа юкъе. Дукхалхьа арамин бомба мара езад. Ракета бомбашка ма тохар хӀама тахан ядерни арсеналашка Ӏо кол цу тайпара йола бомбаш!

Кхы хилийта йиш яц тӀом! Тахан из кхетадеш бола машар бахьан къовсаме доаттабераш мутӀаьрашта миъе уха политически ӀуӀлаши ориентацеши геттара шо-шоай тайпара йола нах тӀа-тӀа дукхагӀа хуле».

ТӀом сийчуз тӀехьагӀарча шерашка ша новхал хьалкхийнад. Канадски журналист Дуглас Коуэлл ваьа кетало ма лаьккхинге. хӀаьта хӀана цо белгаллокха шийн 39 шу дуза да. Дукха ва йоацаш Советски Союзе хиннавий.

«Дукхьал Советски Союзе вочча мара бокъонца хейнахам сона советски халкъа мел ва дац тӀемо, — яхаш дувц цо. — Советски наха хӀана а дага дахт фашистий эша а хь нотало йодкхаш шоай дегӀамаш Ӏодайкха 20 миллион бола нах. Цу дийнача, хӀана а тӀехьа цӀий Ӏоухаш йолча тӀема памяте сардагӀбоах советски нах машар чӀоагӀбара».

Коуэлла воӀ хиза ма гергволаш ва канадски школьник Эдвард Берт, шийна 13 шу даьнна Берт машар баханн хьинаре къовсам лоаттабеш ва. «Нагахьа санна вай из чӀоагӀбара къовсам ца доаттабой, машар боацаш хургба, — тийша ва из. — Сихал гера хьадаро хӀанзе а кхоачадаьд вай. Нагахьа санна ноиьлтеж а саг гӀайт эвале дерригa дуне хӀалаа хила тарлуча».

Шийн бабушкаца Рута Бертаца цхьана ер шу доладеннача хана Ванкувер яхача канадски городера дӀа а йолленна планета наькъеаш гӀолла лелача дунен халкъашта юкъерча «Машара автокараване» юкъе а волаш лелаш ва Эдвард Берт хӀанз. Цар маршрут чаккхьал дукхача мехкашка гӀолле. Чехословакиe а хиннаб Берти хун бабушкен. Лоача ма кхийтта хилба уж чешски историнах Мария Глазеровах. Белгтала цаӀ нийсенна хургья царна цу мехка хьагьах Мария Глазеровас дувцаш соиа йоза хӀама цӀерах дувцо.

«Тхоай довзена йоаста летташ американски «першингаш» тиаьхаш дола ракеташ хилар бахьан долаш кхерам тӀаоттарагӀа оборона чӀоагӀъязе валец тхо, — аьлар цо. — Цхьабаьла, из дац тхо разрядка идей тӀара даьннад хиллз. Социалистически мехкаша я гера дӀаланкхара хьахъехьара предложенеш юхайоахаргйолеш яц. Оаха хьалха яьхача бесса из ядерни гера дӀоза детта а деза ядерни арсеналаш хӀалаье а эзе, хӀаьта из хӀанза дарганье боанзи, хьалхара гӀа хила беза ядерни герза мерда системаш йоаржавелеш царна разработка елла хӀанз ше долча лагӀа тӀа сецца а ша, ядерни вӀашдухьала латтала лоахара оагӀоша юкъе конструктивни переговораш йолалакха.

Тха халкъа дагалоагӀа 1938 шерара мюнхенски сговор а оккупаце хилла шераш а. Оаха да лаьрхӀар да, тӀом кхийдаш тӀа дайнарех бойнагӀа берала дайнарех мерра боацаш доацале бераш цӀакхза а хул цхьа Ӏоаш советйоага хӀама мара за мел делар да. Планета тӀарча беррагача наха а сийна, гоова машар эшӀ».

Александр ВОЛКОВ.
(АПН).

Спортивни Нохч-ГІалгІайче

ЮРТАШКАРЧА СПОРТСМЕНИЙ ТОЛАМАШ

Массехи шу хьалха «Урожай» яхача общества байракха кІелахь выступленеш яь спортсменаш тІехьабусачар группаца бар. Спортивни сооруженеши инвентари ядар, физкультурникашта юкъе а ящар дика командаш. Бакъда, уьш тІехьарчарна шеринка гІулакх кІаьхьа хуьцделлар. 1983 шера спортивни результатий итогашка хьежача, гучадаьлар, юртарча общества лоархІаме йола кхоалагІа моттиг яьккхалга, из хьалхаьлар «Труд», «Трудовые резервы», «Спартак» яхараш санна йолча низ болча коллективел. 354 физически культура коллективашка 72 эзар физкультурник ва, царех 11 саг СССР спорта мастер ва, 55 саг — кандидат.

Нохч - ГІалгІайчен спорт езарашта дика йовзаш я ДЮСШ «Орга» штангистий цІераш — Россе шозза чемпион вола спорта мастер Чобиев Руслан, российски яхьий призераш бола спорта мастераш Г. Темирхаджиев (Аргун), Р. Тимиралиев (Веденски район). ТІехдика дебют йир боккхача спорте 1983 шера Мескер-Юртарчу къонача Гачаев Ильяса. 15 шу даьннача эІаммгача саго хьалхара дакъа даьккхар «Урожай» ДСО Центральни Совета боккхийчар чемпионате. Юртарча атлеташта юкъе СССР чемпион хилар дох.

КІеззига толамаш даьхадац юртарча спортсменаша яйгача атлетике а. НГІАССР кхалнаьха сборне дукхагІа бараш «Урожай» яхача обществa членаш а спорта мастерала кандидаташ а ба. Уж ба Мархиева Раиса, Федорова Ирина, Хаджиева Малкан, Гулеватая Тамара, Векщина Ирина, Чигрина Ирина.

Довккхад ду вай вовй шашистий толамех а. ухх тІаьхьарча кхай шера хьалхара ялх моттиг яьккхай цІр НГІАССР чемпионате. Шашкех ловзаш республика хьалхара мастерски норматив кхочашдьайр вар Грозненски районера «урожаевец» Магомадов Абу.

ЧІоагІа я НГІАССР чемпион Яндарбиев Руслан кертe латтача юртарча шахматистий позицеш а. Дакъа ловзаш болчар боккха теркам тІабохнийташ хилар Назрановски районе 6-ча классе деша вагІача Балаева Іийсай выступлени. Из лайзар юртащарча шахматисташа республике хьалхара моттиг яккхара. Специалисташа яхачох, цун йоккха кхоане я, вагахьа хІано санна цо дІахо а къахьеге шин говзал лакхъяра.

«Урожай» яхача обществе спортивни акробатика йола цхьа шу мара дац, бакъда, цо довккхий толамаш даьхад. Спорта мастер вола Александр Цыбань керте латта вай ялх акробат хьалхара дакъа доещаш хилар Центральни Совета чемпионате, царех призераш а хилар, хІаьта А. Цыбани Т. Морозови юкъебихьар СССР сборне состава.

«Шовда» яхача ДЮСШ болх беш хьехоргах герз кхувсара секци я. Цу тайпара йолча спорте а дика толамаш даьхад вай. Мехкарашта юкъе РСФСР чемпионa хилар 8-ча класе деша ГогІаева Маргарита. Шоззa потвальнае хьехоргах тегча еттарах йолча Россовета чемпионаташка спорта мастер воля Сенчушкин Андрей, из РСФСР сборнена юкъеихьав.

Юрташкарча обществашка мара вІаштІехьдалац говраццара спорт лелаe. Укказа говраш хахкарах лидераш хиннаб Малгобекски дикгиташ.

ХІаьта а «Урожай» яхача обществе а вай ерригача республике а эгара наха юкъе дІаьрхка йола спорт я кІалкхетаргах летар. Масса а йолча районашка хьайийлла я мукъа а классически а кІалкхетаргах летара секцеш. Соахка Россе ДЮСШ-та юкъе Нохч - ГІалгІайчера команда (Аргунера, Шаьлара, Чечен-Аулера, МагІалбикера) хьалхара моттигаш яьхар мукъа латара къонача борецаша 10 дозала категорешка, уж дикка хьалхабаьлар низ болча Дагестанерча коллективал.

Юрташкарча атлеташта — «мукъача кІалкхетаргах летараш» юкъе Россе чемпионаш хилар У. Юнусов (Аргун), И. Гичаев (Урус-Мартан), А. Точиев (Малгобек). Кердача шера а дика выступленеш йир юрташкарча спортсменаша. Центральни Совете дото призер хилар А. Точиевх, из юкъевихьав Россе сборнена, хІаьта У. Юнусова «дото яр» яьккхар РСФСР первенстве.

«Мукъача кІалкхетаргах летачар» нотaлои традицеш дІахо йихьар дзюдоисташа. СССР чемпионате къоначарна юкъе тІехдика выступлени йир «Вешлам» ДЮСШ хьалкхевьчa Эпендиев Алдама. Цох мехка чемпион хилар, цул совгІа, цо кхочашдийр мастерски норматив а. Из боккха толам ба цун а цун хьехамча Аюбова Ибрагима а.

Бакъда, кІеззига яц проблемаш а, цар новкъарле ю результаташ дикагІа хиларa. «Урожай» яха ДСО мера спортивни обществo яц республике шин спорткомплекс йоацаш. Йоккха дефицит я юрташкарча коллективашка квалифицированни болча специалисташта. Цхьайолча колхозийи совхозийи кулгалхоша де доагІа тІокхочуьстал дац физкультурникашта, цар вІалла а сухда бац наха юкъе спорти физкультурех дІаярхийтара хьанъехьa партен правительствах дІадехараш кхочашде.

Д. МУСАЕВ,
Нохч - ГІалгІай «Урожай» ДСО республикански Совета оргмассови балха отдела инструктор.

ФУТБОЛ

ГРОЗНЕНЦАШ — ФИНАЛЕ

Грозне СДЮСШОР-а футбольни майдан тІа хилар 1969 шера баьрий командашта юкъера РСФСР хьалхе яккхара полуфинальни ловзараш. Цига дакъа лоацаш бола грозненцаш къовсабелар хьалхарча подгруппе чуйоагІача Омскарча, Орехово - Зуеверча, Ярославлерча коллективашца. ХІаьта цар хьалхара моттиг а яьккхар. шоллагІа хилар Омскера команда.

ШоллагІча подгруппе толаш хилар Краснодаререй Пермерей спортсменаш. Шин группе дикагІа хиларца белгальлинача цу командашта юкъерча къовсамаша къовстае еаш яр сентябрь бетта Грозне хургдолча финальни ловзарашц дакъа лоацаргараш. Вай мехкахой къовсабелар краснодарцашца, из вІашагІкхетар шоаш эша а да байташ чакхдаьккхача финале кхочар Грознера къона футболисташ, хІаьта краснодарцашта финале кхачара алхха котало езар. Счет 1:1 йоаш чакхдаьнача цу ловзаро грозненцашта бовьо елар финальни яхьаца дакъа лаца, ишттa шоллагІча групперча командех цу тайпара бовьо яьккхар Пермерча футболисташа.

Кастта гучадаргда РСФСР хьалхе хІанга кхоач.

Х. ГЕРИХАНОВ.

СУРТА ТІА: Грозерцой Краснодарерчоо футболистий къовсам.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

ГІИШЛОНХОЙ КОМАНДА

Физически культура... Вайна массанена а хоаш да цуна барт болаш вола саг дика хьинар долаш, низ болаш, унахцІено дика йолаш хулга. Цудухьа вай республикерча тайп-тайпарча къахьегама коллективашка вІашагІъехи физкультурникий, спортсмений тайп-тайпара командаш.

Цу тайпара футбольни команда вІашагІтоха дагаделхар Нохч-ГІалгІай гІишлошъяра управлене СпецСМУ-10 болхлошта а. ХІаьта дукхагІча даьккъе из гІулакх дІадодадаьр вар пхелагІча разрядах вола каменщик Курбанов Салман.

ХІанз диъьлагІа шу да из футбольни коллектив болх беш, шин говзал дегІакхуьлаш, тайп-тайпарча яхьашка дакъа а лоацаш, цхьаца толамаш а доахаш хьайоагІа. Тхьа шиъ саг ва цу командa юкъевоагІаш, хІаьта уж алхха СпецСМУ-10 гІишлонхой кхина Іац футболах ловза хоаш, из еаш бола СМУ-5, УМС-2, кхыча гІишлошъяра организацешкара кагий нах ба уж. Ерригача объекташка гІодла чакх а ваьнна уж вІашагІтехар а Курбанов ва.

Юххьанца низтІъало яр спортсменашта тренировка е стадион, майда ца хиларах. Спортинвентарь-м ЧНУС-а кулгалхоша яйцаяр. Тренировкаш ницахьа ергьа яха доаш а къобстадир соахка, цу диъкъе гІо дир футболисташта «Труд» ДСО республикански Совето. ХІанз С. Орджоникидзе цІерагІча вапаснoй йоле тІа чакхйоах цар шоай тренировкаш.

ХІара шинарен ерен дийнахьа шоаш бола бала боаллие а цага боагІа гІишлонхой. Кетадала тарду, вахагІ балхарe баьлча кхм а аь, де за ма дика догІоагІа цар ахьа. Цох лаьца Курбанова йоах:

— Болх баьлча хулаш йолча тренировкаша тхо кІаьадац, цох салоІахта доархІ тхоах хІарие. Цул совгІа, шоллагІча дийнахьа балха арадаьлча дукхагІа хьанар, виз хул тха, хьахьетагІа дукхагІа сахьердалу.

Спортивни разрядаш йолаш ба гІишлонхой команда футболисташ, масала командa капитан волча Мацалгов Идриса цхьоалагІа спортивни разряд я, Терехин Павла — шоллагІа разряд, ишттa кхы дІахо а.

— Тренировкаш мишта оттаю, чакхйоах оаш? — хетт аз Курбановга.

— Юххьанца удаш, тайптайпара физически упражнениеш ю, цул тІехьагІа шаьрьо оаха футболах ловзара комбинацеш. Ваьъдар аьлча, хилa езача боаран тІа яц уж. геттара дика хургдар физкультурах а спортах а вола методист валаре, из хила воагІаш хилча балха хьаьца мегаг-те, — йоах цо.

Бакъдув Курбанов, СпецСМУ-10 йоакхо е еза шоай футбольни команда дегІакхувлара, методист лахара.

Барт болаш коллектив я футболистий яр, цул совгІа майрра ала мегаргда цох интернациональни я аьнна а. Масала, Терехин Павел эрсе ва, Айрапетов Павел — эрмало, Булименко Сергей — украинец, Мацалгов Идрис — нохчо, н. кх. дІ. Лакхе цІераш йел яьха кагий нах алхха футболах дика лайза Іац, ишттa дика кьа а хьег. Командан юкъерча эгтара къонагІча вІаьсага 22 шу даьннад, хІаьта воккхагІчун 33 шу даьннад.

Ше вІашагІъахкача декa цхьаьца толамеш а даьхад гІишлонхой команда. Масала, болхлой общежитей спартакиаде дакъа а лоацаш футбольни коллективашта юкъе хьалхара моттиг яьккхар цо соахка. Ухх шера кхоалагІа моттиг яьккхар.

Шоашта хьалхашка оттаду декхар малагІа да шун, Салман?

— Ухх шера производственни коллективашта юкъе хьалхара моттиг яккха дьожаргда тхо, тха перттера къовсам хургба ГРИЗ командица.

С. АРЧАКОВ.

«ТЕРЕКА» КОТАЛО

Вайна хоаш ма хилара, Грозерча «Терека» ловзар ухх тІехьарча хана цох дог лазаранта тоам беш дацар. Из дувзадена хьоашалгІа бахача грозненцаш каст-кастта эшаш хилараца, шоай цІагІа ловзача хана а кхы доккхий толамаш да дахарца. ВІаштта шозза хьоашалгІа яха «Авангардагарей», «Соколагарей» ийначул тІехьагІа «Терека» цІагІа тІаийнар Таганрогера «Торпедо».

Цу къовсама хьалхарча минуташка дика хьынний наІарашта кхерам тусаш йола атакаш е баьлар фусамдай. ХІаьта, цу гІулакхо дикка аьттув а баьккхар цар. Ишттa грозненски футболистий барт хилар, дІа-юха луш йоаа бургац ниййсa луш хилар гуш дар цига. Цудухьа дукха ха ялале, ловзара кхойтталагІча минуте торпедовций наІарашка чуйоал хьалхара бургац. Из чутехар Садаев Умара.

Халхарча ловзарашка санна, цхьа бургац чутехача цох кхоачам бань, сатийна Іац вай мехкахой, шоай толам кхы цхьаькха гол чу а теха дІачІоагІбе гІерт уж. Из царна ярагІ а доал. ШоллагІа гол хьаьший наІарашка чутох Джунидова.

Во ловзар ала йиш йолаш цхьаккха а футболист вацар грозненцашта юкъе, хІаравар шин дакъа юкъедаьха гІертар котало яккхара. ХІаьта а царна юкъе белгала вар Садаев Умар. ЧІоагІа котало яккха лоаш волча вІамсаго цхьаькха а бургац чутох Таганрогерча футболистий наІарашка.

Ишттa счет 3:0 йолаш котъяьлар «Терек».

А. САЛИЕВ.

ШТАНГА

Диъ дийнахьа город Магнитогорске хилар «Труд» яхача ДСО Российски Совета чакхйоаха кхувшбоагІарашта юкъера езача атлетиках йола яхьаш. Тиъа бархІ областера, крайера, автономни республикера 300 совгІа спортсмен вар цига дакъа лоацаш. Цу къовсамашка во толамаш даханзар грозненцаша а. Масала, двоеборье 315 килограмм дозал дола штанга хьай а айеш кхоалагІа моттиг яьккхар Инаев Рашида. Цул совгІа, кхочашдир СССР спорта мастера норматив.

Карамов Ахмеда отталь хиннача вай республика рекордал кхы тІа а 5 килограмм езагІа йола аьшк хьалъайир цига полусредни дозал долча штангиста Джанбенов Асланбека а. Из — вай республика керда рекорд.

Спортсменаш яхьашка кийчбаьр ва СССР спорта мастер Останко Александр.

Р. АЛИЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

30 АВГУСТ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.30 — «Иили, романс, вальс».
9.10 — «Шерлок Холмски лора Ватсонек приключени». «Баскервилий жІали». Телевизионни художественни фильм. 1-гІа сери.
10.25 — «Очевидное — невероятное».
11.20 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.45 — «Са къамсара книг». Телевизионни документальни фильм.
15.05 — «Аккайтта даьнна а кхы доакхагІа а».
15.50 — «Кердадараш».
15.55 — «Фотанча кхел». Берашта дола телевизионни художественни фильм. 2-гІа сери.
17.00 — «Шахматни школа».
17.30 — «Тоаата бургац» яхача клуба совгІат даккхара.
18.15 — Керда дешара шу деталуш. СССР просвещение министрацара М. А. Прокофьевцара къамаьл.
18.45 — «Тахан дуней тІа».
19.00 — «ХалгІа творчество». Телевизионни обозрени.
19.45 — «Шерлок Холмски лора Ватсонек приключени». «Баскервилий жІали». Телевизионни художественни фильм. 2-гІа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Диллара кхайкар». Телевизионни художественни фильм. 4-гІа сери — «Митинк».
22.45 — «Тахан дуней тІа».
23.00 — «ДоттагІал» яхача дуней халкъашта юкъерча яхьашка. Баскетбол. МаІамах. Финал.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуьйрийнара гимнастика.
8.30 — «Мутаини». Телевизионни документальни фильм.
8.45 — «Наьна шовда».
9.15 — Испански мотт.
9.45 — «Городе цІей да». Новгорода 1125 шу дузаш.
10.20 — «Эггара хозагІа бола де». Субтитраш а йолаш дола художественни фильм.
11.20 — Горьерча телевидени студи программа.
12.40 — «Цхьаь бертаета ненгье». Телевизионни художественни фильм (Болгари). 4-гІа сери.
13.50 — «Кердадараш».
17.25 — «Революце бовза гІа». Документальни фильм.
17.45 — Республика ловзаргаш йоле мийнигаш. «Ловзаш цІениченгахь бола».
18.00 — «Вайн дика гІулакхаш».
18.30 — «Нохч-ГІалгІайчен цхьа де».
18.50 — «ДоттагІал ицаду, ала леламо, гІо ду» (гІалгІай моттала).
19.35 — Мультфильм.
19.45 — Кхычан программа — доаргагІча халкъа гІулакх. «Лоархашка беннанаш лелайра пробелемаш».
20.20 — «ДоттагІал» яха дуней халкъашта юкъера яхь. Баскетбол. Кхалнах. СССР сборни — Болгаре сборни.
21.00 — «Ха».
21.35 — «ЦІера професси йола наьх». Металлургашта дола концерт.

31 АВГУСТ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — Мультфильмаш.
8.55 — «Кулгахь наьна-чар». Телевизионни документальни фильм.
9.15 — «Шерлок Холмски лора Ватсонек приключени». «Баскервилий жІали». Телевизионни художественни фильм. 2-гІа сери.
10.30 — Концертни зала цпельникаьо.
11.00 — «Тархании». Документальни фильм.
11.20 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.45 — «Урала тІехьа урало» яхача СССР халкъа хьехархочох Г. Д. Лавровайх дийца (Свердловски) телевизионни документальни фильма премьера.
15.15 — «Моарша да хьега йиела». Концерт.
15.45 — «Фотанча кхел». Берашта дола телевизионни художественни фильм. 3-гІа сери.
16.50 — «Кердадараш».
16.55 — «Эрсий мотт».
17.25 — «Хо Ши Мин: истоки вахал памяти». Телевизионни документальни фильм.
18.15 — Мультфильм.
18.30 — Керда дешара шу деталуш. СССР профессионально-технически образовани йолча. Пачхьалкхан комитета председателa Н. А. Петровичева къамаьл.
18.45 — «Тахан дуней тІа».
19.00 — Своевцон халгІа ашараш.
19.15 — «Замен ларкІар» СССР Генеральни прокурора заместителцара С. А. Шишкиевцара къамаьл.
19.35 — Союзий Цен Колонни зале композитора Э. Колмановски авторски концерт.
21.00 — «Ха».
21.35 — Союзий Цен Колонни залерча концерта дІахоадаш.
23.50 — «Тахан дуней тІа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуьйрийнара гимнастика.
8.20 — «Цун цІи Роберт яр». Художественни фильм.
9.40 — «Строительстви архитектурен». Киножурнал.
9.50 — Дешархой СССР халкъа хьехархочунца Г. А. Колмовайца (Минск) вІашагІкхетар.
10.25 — «Знай и умей».
11.10 — Английски мотт. Хьалхарча шера Іомабераш.
11.40 — С. Прокофьев. «Ромео Джульеттон» яхача балетах йола фрагменташ.
12.30 — «Цхьаь бертаета ненгье». Телевизионни художественни фильм (Болгари). 5-гІа сери.
13.50 — «Кердадараш».
16.45 — «Лакс: республикан чІоагІъяр». Документальни фильм.
17.25 — «Даьтъара — алата санна» (нохч. мот.)
17.35 — «ГІоашча даьтъара складаш цІерах дерац». Фильм.
18.00 — Знаний да — берригача халкъа цІей. НГІАССР просвещени министра заместителa Г. Б. Кучеренко къамаьл.
18.15 — «Нохч-ГІалгІайчен цхьа де». СССР—ЯНДР: доттагІалла барти.
18.35 — Коммунистех дола дуцараш. ЦІи хазача хьехархочах а Л. Заккиеви йола телеочерк.
18.45 — «Лоаргдо Іалам» (нохч. моттала).
19.15 — «Пятилетка кхоалагІа шу дильлагІа». Машиностроителе гаранти промышленностехь бахкоай да хьатІахкхачалг.
19.45 — Мультфильм.
19.55 — Кинохроника сентябрь бетта.
20.15 — Говрий спортах йола Эрригесанни хьал. Донна гІарча Ростовера а передача.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Горизонтал дахьаза вола се». Телевизионни художественни фильм 1-гІа 2-гІа сери.
23.30 — «Кердадараш».

РАДИО

30 АВГУСТ

7.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
7.25 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
7.30 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
7.35 — Хоамаш.
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий, гІалгІай меттала).
8.36 — М.-С. Плиева дешашта иэдаь иллеш (гІалгІай меттала).
11.15 — «Мукъа обществошчех лоархІача балхола кхьь» (нохчий меттала).
11.35 — Бахаре кхоачашдe (1983 ш.) ЦК Пленуме соцамаш. «Идеологически организаторски болхама балха цхьоагІо» (эрсий меттала).
11.45 — «Бригадни подряд балха юкъе я». Корреспонденци (гІалгІай меттала).
17.15 — «Дешархой иллеш» (эрсий меттала).
17.30 — «Идеологически балха эффективность лакха хилийтара» (гІалгІай меттала).
17.45 — «Империализмана чулатташ дуней халкъашта юкъера сиоммзе» (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 — «Юртарe вахаре» (гІалгІай меттала).

УКВ

17.00 — «Боккхий цхьагІои гІилой». Радиокомпозици.
17.27 — «Ветеран» яха А. Беннова дуцар.
17.56 — І. Шахбулатова произведений концерт.
18.15 — Иллеш халкъараш.

31 АВГУСТ

7.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
7.25 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
7.30 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
7.35 — Хоамаш.
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий, нохчий меттала).
8.36 — «Моттигерча композиторий иллеш» (нохчий меттала).
11.15 — «Профессиа техника кхиар». Зарисовка (гІалгІай меттала).
11.30 — «Литературни Нохч-ГІалгІайче» (гІалгІай меттала).
11.50 — Ашараш.
16.15 — Лирически иллеш ашараш» (гІалгІай меттала).
17.15 — «Дина модернизаци». Беседа (нохчий меттала).
17.31 — «Йадарлочун дег айду доаш». Беседа (эрсий меттала).
17.40 — Ашараш.
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 — «Хьалхоацам а карсики ахархой инициатива». Гудермесски районера передача (эрсий меттала).

УКВ

17.00 — «Нагахьа санна Люсьта дилонни ледаде ..» Музыкални композици.
17.40 — «Нохч-ГІалгІай ашараш».
18.17 — ДІалених Дикаева.

ЮКЪАРА ГІУЛАКХ

Казеной Іам бІехача хІалаех лорабара бола соцам тІехийцаб Нохч - ГІалгІай АССР Совето. Цу тІа белгалдаьккхад Іалама памятник лоархІаш бола Іам хьайбей фермай коашкара Іоухача хина бІехбеш латташ хилар. Цул совгІа, цига ІочукхуЪс кхов бытовой бІеха хІамаш.

Геттара доккха зе ду Іама юкхе уллача Нижай - Юртовски района Жданова цІерагІча колхоза хьайбай ферма. Іама берда йисте физкультурен спортен комитета тренировка еча база нефтехранилище уллаш хиларах а хий бІехдеш зе ду.

Форель яха чкъаьра лелабергболаш, бІехача хІамаех из Іам лорабара Министрий Совето лекхарийла яьй юртбоахама министерствох Нохчий - Юртовски райисполкома цига латта хьайбай ферма юртбоахама техникен шиa бутт чакхбалалехьа кхыча моттиге дІаяхьар ІалацделгІа кхоачацдe. Іама берда йисте нефтехранилище дІа а йоаккхаш хи тІа гІоала моторни лодкаш кІеззигагІа леладелга кхоачацделга тІадилла физкультуран спортен комитета а. Веденски райисполкома тІадиллад Іама чура хий бІех ца дийтаре хоам беш йола цитаж оттаелга. Республикански санитарно-эпидемиологически станци, Терски бассейнови управлене, «Запкаспрыбвод» яха госинспекци, ВООП республикански совет лекхарийла яьй хин законодательство лорадара бола тІахьожам чІоагІде.

Г. САМАРСКИЙ.

Почта ярга хьежаш

Вай халкъа дуккоарi закаре къовстаде бощ йоаца декъа а хиние дІаэттад советски кепайоазув. Вай мехка а доалол деша а кІира дийнехь хулеш дар дуаш цо. Газета тІера а журнала тІера вайна доза экономика кертера дешаш, партейни а советски а организе бу бола, къахьегама хьалха наттараш, цар опыт. Из дахарга хьежа лекьлу нехка идейни сакхетам, къахьегама оазарле.

Ма дарра аьлча, дахарга сега хьеж вай корреспонденци а яхьаш кІира Іурра почта кІаьмарга.

Цхьабекъда, мел дукха хьема е почтальон кое ца еогІаш кІира а бетташ а доаххи моттигаш кийсу Назрановски районе.

Бетта цхьа а шозза мара газеташ доаьц тхона ишо летк укхаза бола вай. Цхьайолча хана яздьрав а доацаш кхыча некха газетеи журналаши кхухьа, сиха серq дека.с ена телеграмма яра дІахдесса массехк да даьнна мара кира ца йоагІаш а моттигаш хиний укхаза.

Наьсар - Керте Пионерски улицагІа № 15 йолча цІагІа вахача «Электроинструмент» заводе токара Х. Ю. Аушева дувц:

— Дешь тайпа газети журнал яздьд аз укх шера. Цхьабекъда бетта цхьа а шозза мара тхога кхаьччац оаха хадда газеташ. Ишттa гайна денаьна царех оаха фу дергда? Сиха тІахкача еаза, газара айте телеграмма хоо да дахьа арара корейвр тхона. ХІаьта соакхе оазо хадда 4 тайпа газетах. бІаргтега шера тхога хьаьхачр эрриге а 7 номер мара яцар. Ишттa мера почта хьа цо кхуьаш вилче фу де ю подписка!

Цу тайпара вІаьна де Насар-Керте Асфальтни улицагІа № 5 йолча цІагІа вахача Л. М. Кьагалюавс дувцар а.

— Соахка «Здоровье» яха журнал яздаьдар аз. Цал соке хьекташчар хьалкара ши номер мара яц. Газеташ а — «Сердало», «Ленина некъ», «Грозненский рабочий» кхьдераш бетта цхьа а шозза мара дахьац тхона.

Газеташ, журналаш шиий хана хьаьхалийц яхан ааьтьа дукха ба. Из дувцаш да г. Назрань Букарьни улицагІа № 20 йолча цІагІа цхьодахе квартира хоакха Р. М. Чанукаевс, цу улицагІа № 12 йолча цІагІа № 61 йолча квартира вахача Б. Б. Саутиева, кхачар редакцега дийта писамаш.

— Мишта вІашагІдалийта ба оаш почта шин хинакхье дІакхоачийтарга! Из хаттар дир оаха Назрановски районни бузама узела начальнике Б. А. Цоховега.

Цхьабоашк дар цо дешнаш:

— Из гІулакх дика вІашагІдаланзар оаха. Зама йола шта йолаш а тха.

ГІулакх мишта вІашагІдалла хьоза тхона довоанга хьайа тІатехарс

— Цхьабекъда, Насар-Керта СурхотІера кхе доза тайпаре дац из. Укхаза тоацаь бац почтальонаш. Даггаре тхо долча а из бола бергбола нах хоуабегІаш тхона.

Бузама узела начальнико Аушева къамаьл еле бия ядр моттигерча партейни а советски а организацешкара доагІа гІо а дахка, де мел дезар даьд газеташ журналашка шиий хаа низьа подписчикашта дІакхачийтара.

Цудухье бутт бьяча мара мага дІахкачац цар кхаьдь газеташ, журналаш, ера дІакхессчаре корейаргІа телеграммаш.

Хой-хьоргІ Назрановски районе кулгалхошта районни бузамa узела во бола бахагІ хьагучох хац. ХІара дийнахьа, шин хан-ханеъа хьекьалд хила деза цар шоаш хадда газетеш, журналаш кхьйоле корреспонденци. Из ишттa доацара хьоте а де делар дац кургдар, аьнна зет.

Къахьегамхоашта хадда кепайоазон издани шиий ханнакхье дІакхачайтарга лоархІаме партейни а печатьлана а гІулакх да. Из доаш хададе теркама кІел лоаттаде декхарийла я хІара учреждене, предприяте юкъьенцара партейни организаций, моттигерa Совета. Цхьаь дІадикьдa дола почта тІехьакка кхухьаргa.

Бо-бакъда доацадо дегте йоаш боахи гІулакх дац из.

М.-Б. ЦИЦОЕВ.

Хоттамаш

Тахан республике гІоллен Грозне моркаш а йолаш, йовчан а йоацаш, малхбалехьара секунде 5—10 метр чІоагІа мух а хьеххаш хилен фегара температура республике 16—21, Грозне 18—20 градус йІоахал йолаш хилен тарлу.

Кхоана моркаш а йолаш, йовчан а йоацаш, тайп - тайпарча оагІонашкахьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьеххаш хилен фегара температура буйсана 7—12, дийнахьа 16—21 градус йІоахал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

РЕСПУБЛИКАНСКИ ТЕХНИКИН ТЕАТРА АДМИНИСТРАЦЕ ДІАХЬАХКАДУ

ГІоцца йолча состава актераши ноглогІа гІалгІайн трушашка хІайдольха къонах бола кагий нах мехкарийга дІадеши хилар.

Зиенсо «Актер» яхаче абонемент Іе ноттц хургд.

Да кхотар хата вегаргда театра администрацега. Телефонаш: 9-20-74, 9-30-47.

ХЬАМСАРА НОВКЪОСТИЙ!
ДІАХОХЬОШ ДА 1985 ШЕРА
«СЕРДАЛО»
ГАЗЕТА ЯЗЛУГА

Газет язду «Союзпечатa» ерригача отделенешкам агентствашкам, предприятешкарча, учреждeнешкарча, организацешкарча общественни уполномоченнеша.

Газета ядара мах: шера—4 сом 8 кепиги, ах шара—2 сом 4 кепиги.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; бахьтоххана секретара — 2-84-68; отделаш: партийни вахара — 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-65-91; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кьаьлой — 2-65-64; корректорска — 2-80-68.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделы: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-61; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-65-84; корректорская — 2-80-68.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ05255. «Грозненский рабочий» издательствa типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3617.